

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra praktické teologie

Bakalářská práce

PŘÍČINY ZÁŠKOLÁCTVÍ, PREVENCE A ŘEŠENÍ ZÁŠKOLÁCTVÍ NA ZŠ

Vedoucí práce: Mgr. Lucie Maliňáková
Autor práce: Hana Lukešová Bartáková
Studijní obor: Sociální a charitativní práce
Ročník: třetí

2008

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

20. června 2008

Podpis.....

Děkuji vedoucí bakalářské práce Mgr. Lucii Maliňákové za trpělivost, nasazení a metodické vedení práce. Dále děkuji za vstřícné přijetí a pomoc Mgr. Šárce Glösslové a Mgr. Pavle Motykové.

OBSAH

OBSAH.....	4
<i>Teoretická část</i>	
1 CHARAKTERISTIKA ZÁŠKOLÁCTVÍ.....	7
1.1 PŘÍČINY JEHO VZNIKU.....	7
1.2 ZÁŠKOLÁCTVÍ JAKO STARTÉR ASOCIÁLNÍHO CHOVÁNÍ	10
2 RODINNÉ PROSTŘEDÍ.....	10
2.1 PŘÍČINY ZÁŠKOLÁCTVÍ PRAMENÍCÍ Z RODINNÉHO PROSTŘEDÍ	11
3 PROSTŘEDÍ ZÁKLADNÍ ŠKOLY.....	13
3.1 ZÁKLADNÍ VZDĚLÁVÁNÍ PRO ŽÁKY SE SPECIÁLNÍMI POTŘEBAMI A SOCIÁLNĚ ZNEVÝHODNĚNÉ.....	16
3.2 PŘÍČINY ZÁŠKOLÁCTVÍ PRAMENÍCÍ ZE ŠKOLNÍHO PROSTŘEDÍ	18
4 POSTUP ŘEŠENÍ ZÁŠKOLÁCTVÍ DLE PLATNÉ LEGISLATIVY	23
4.1 ŘEŠENÍ ZÁŠKOLÁCTVÍ NA ZŠ.....	23
4.2 VLIV ORGÁNU SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ (OSPOD)	25
4.3 OBECNÍ ÚŘAD A ORGÁNY POMOCI V HMO TNÉ NOUZI.....	26
PRAKTICKÁ ČÁST	27
5 KŘESŤANSKÁ ZÁKLADNÍ ŠKOLA V JIHLAVĚ.....	27
5.1 PREVENCE, PROJEKTY A AKCE ŠKOLY.....	30
5.2 ZÁŠKOLÁCTVÍ A POSTUP ŘEŠENÍ NA KŘESŤANSKÉ ZÁKLADNÍ ŠKOLE V JIHLAVĚ	31
5.3 KASUISTIKY	32
6 ZÁKLADNÍ ŠKOLA A MATEŘSKÁ ŠKOLA BRNO	34
6.1 PREVENCE, PROJEKTY A AKCE ŠKOLY.....	36
6.2 ZÁŠKOLÁCTVÍ A POSTUP ŘEŠENÍ NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE A MATEŘSKÉ ŠKOLE BRNO.....	37
6.3 KASUISTIKY	38
7 DISKUSE	41
7.1 DISKUSE I. – KŘESŤANSKÁ ZÁKLADNÍ ŠKOLA V JIHLAVĚ	42
7.2 DISKUSE II. - ZÁKLADNÍ ŠKOLA A MATEŘSKÁ ŠKOLA BRNO	43
ZÁVĚR.....	46
ABSTRAKT.....	64
ABSTRACT	65

ÚVOD

Docházka do školy patří k životním zkušenostem většiny obyvatel, žijících v moderní kultuře. Bereme jako samozřejmost, že dítě minimálně devět let do školy povinně dochází. Spíš se dnes musíme divit tomu, že existují děti, které do školy nechodí a v posledních letech bohužel těchto dětí přibývá. Domnívám se, že o tématu záškoláctví by se mělo více hovořit. Myslím si, že si zaslouží stejnou publicitu jako šikana. Vždyť se může jednat o spojité nádoby.

Dnešní člověk je tlačěn k tomu, aby se celý život učil a vzdělával. V životě již nestačí se vyučit nebo dostudovat, ale je stále potřeba své znalosti a dovednosti zdokonalovat. Ale jak můžeme rozvíjet své znalosti, když nemáme pevný základ? Penzum znalostí, dovedností, které bereme jako běžnou věc – psát, číst, počítat, orientovat se a znát pravidla slušného chování. Dítě se některé dovednosti naučí ve své rodině, ale otázka vzdělání je především otázkou školy.

Jsem přesvědčena, že co se týče vzdělání, stále platí heslo „škola základ života“. A to je také jeden z důvodů, proč jsem si dané téma vybrala. Již v devátém ročníku čeká na rodiče a dítě první velké rozhodnutí, které poznamená život jedince. Proto se domnívám, že záškoláctví je velkým problémem hlavně na základní škole a že by se společnost měla o něj více zajímat. A zvláště tehdy, pokud rodiče záškoláka kryjí, a nebo nepovažují za důležité, že dítě do školy nedochází, protože vzdělání neberou jako důležitou hodnotu do života.

V první části chci definovat problém záškoláctví, popsat příčiny záškoláctví plynoucí z rodinného a školního prostředí. Dále chci sumarizovat nynější platnou legislativu, popsat obecný postup řešení záškoláctví ve škole a vliv Orgánu sociálně právní ochrana dětí (dále jen OSPOD) na řešení. V další části práce představím dvě základní školy, které se o problému záškoláctví nebojí hovořit a snaží se proti němu bojovat. Popíši prevenci a postup řešení záškoláctví v jejich

prostředí. Informace o školách budou získány z dokumentů školy a z rozhovorů s pracovníky. Dále se pokusím navrhnout obecná opatření, která by škole mohla pomoci v eliminaci záškoláctví.

Cílem mé práce je shrnutí příčin záškoláctví u dětí navštěvující základní školu, sumarizace platné legislativy a popis postupů řešení a prevence problému záškoláctví na dvou základních školách: Křesťanské základní škole v Jihlavě a Základní škole a Mateřská škola v Brně.

1 Charakteristika záškoláctví

Záškoláctví se řadí spolu s útekou z domova a toulkami k asociálním poruchám chování, zvláště tehdy pokud jsou vázány na starší školní věk. „Mohou být až záležitostí patologickou, spadající do klinického obrazu některých nemocí.“¹

Záškoláctví je možno z lékařského hlediska zařadit podle Mezinárodní klasifikace nemocí do poruch chování (F91) tzv. socializovaných poruch chování (F91.2). Socializovaná porucha chování je: „Trvalé disociální nebo agresivní chování (odpovídající obecným kritériím pro F91 a nezahrnující pouze opoziční, vzdorovité a rušivé chování), které se vyskytuje u jedinců, obvykle dobře zapojených do skupiny svých vrstevníků.“²

Z hlediska školy představuje záškoláctví porušení jednoho ze základních pravidel řádu školy a zákona. Povinností každého žáka je chodit do školy, učit se a chovat se žádoucím způsobem. Každá absence žáka bez omluvy je klasifikována podle řádu školy jako záškoláctví. „To lze charakterizovat jako opakovanou neomluvenou nepřítomnost žáka či studenta ve výuce v rozsahu desítek až stovek zameškaných hodin.“³

1.1 Příčiny jeho vzniku

Prvotní příčina k záškoláctví vyplývá dle většiny autorů z rodinného či školního prostředí:

- *vliv rodinného prostředí* – rodinné hádky, přehnaná péče, vysoké nároky,

¹ NOVOTNÁ, M.; KREMLIČKOVÁ, M. *Kapitoly ze speciální pedagogiky pro učitele*, s. 47.

² Mezinárodní klasifikace nemocí – 10. revize, *Duševní poruchy a poruchy chování*, s. 234.

³ MONATOVÁ, L. *Pedagogika speciální*, s.136.

nezájem rodičů o dítě, ... (viz. 2. kapitola) „Důvody záškoláctví jsou často motivačně komplikované, mohou souviset s rodinnými konflikty, s vysokým očekáváním rodičů,..“⁴

- *vliv školního prostředí* – negativní postoj ke škole, strach ze školy, šikana, negativní vztah se spolužáky, s autoritou, slabý prospěch, ... (viz 3. kapitola). „Záškoláctví bývá spojeno s negativním postojem ke škole, s nepřijetím normy, pozitivního hodnocení vzdělávání, ale může být reakcí na prospěchové selhání.“⁵ V tomto prostředí dítě může zažívat nejrůznější stresové okamžiky, které záškoláctví mohou spustit. „Vlastní motivace záškoláctví může být velmi rozmanitá – strach ze zkoušení, snaha vyhnout se posměchu či ponížení, odpor k učiteli, „pomsta“ za nespravedlnost, vzdor, strach ze šikanování, ale někdy i snaha „vytáhnou se“ a hrát si na správného a ostříleného rošťáka.“⁶

Faktorem, vzniku záškoláctví hlavně u starších dětí může být:

- *trávení volného času* – členství v partě dle Matouška a Kroftové: „Zahrnují nejen způsob vyjadřování, ale i úpravu zevnějšku, druh preferované hudby, způsob chování k opačnému pohlaví, postoj ke škole, případně k práci, rodičům,..“⁷

Dále záškoláctví můžeme dělit na:

- *skryté záškoláctví* - dítě nechodí do školy, přestože není zjevný důvod se výuky neúčastnit.
 - s vědomím rodičům – dítě rodiče nechají doma, protože potřebují s něčím pomoc, nebo když má narozeniny.⁸
 - s klamáním rodičů – dítě rodiče přesvědčí, že jim je špatně, i když je zdravé a rodiče nechají dítě doma...

⁴ MOUSSOVÁ, Z. A KOL. *Pedagogicko-psychologické poradenství I.*, s. 60.

⁵ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*, s. 794.

⁶ MATĚJČEK, Z.; DYTRYCH, Z. *Jak a proč nás děti trápí*, s. 125.

⁷ MATOUŠEK, O.; KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*, s. 84.

⁸ Srov. KYRIACOU, CH. *Řešení výchovných problémů*, s. 45.

- *zjevné záškoláctví* - podle Vágnerové můžeme rozdělit do několika skupin:
 - impulzivní záškoláctví – dítě předem neplánuje svou nepřítomnost ve škole, reaguje náhle, nepromyšleně nebo odejde v průběhu vyučování (např. dítě cestou do školy potká své vrstevníky, kteří mu řeknou, že dnes do školy nepůjdou a nabídnou mu, jestli nepůjde s nimi).
 - účelové, plánované záškoláctví – dítě předem plánuje, že nepůjde do vyučování, a nebo se vzdaluje pod nejrůznějšími záminkami v době, kdy očekává zkoušení, nebo kdy má mít neoblíbený předmět či neoblíbeného učitele.⁹

Lazarová ve svém článku se kloní k názoru Vágnerové, že záškoláctví může být jak promyšlené, tak i spontánní a uvádí další možné příčiny záškoláctví. Hnací silou záškoláka může být strach z dalšího neúspěchu. Dítě má většinou již špatnou zkušenost a bojí se nepříjemné situace, která ho čeká. Rozhodnutí úniku bývá často nepromyšlené, někdy dojde k rozhodnutí až na samotné cestě do školy. Jindy hodné a spořádané dítě se pak bojí prozrazení a dalších možných následků své absence. Raději pokračuje v již zcela nesmyslném a pro ně samotné spíše nepříjemném počínání. Tím oddaluje trest, který jednou určitě přijde. Vymýšlí různé výmluvy a pokouší se ospravedlnit své počínání. V těchto svých strastech zůstává povětšinou samotné.¹⁰

⁹ Srov. VÁGNEROVÁ, M.; ŠTRUMA, J.; KLÍMA, P. *Patopsychologie dítěte pro speciální pedagogii*, s.46.

¹⁰ Srov. LAZAROVÁ, B. *Děti za školou. Učitelství listy*. s.19.

1.2 Záškoláctví jako startér asociálního chování

Záškoláctví patří dle výzkumu Institutu pro kriminologii a sociální prevenci jako jedna z nejčastějších příčin, čím klient Dětského diagnostického ústavu zahájí svoji delikventní kariéru (viz. tabulka). Záškoláctví dále patří k hlavním důvodům, proč je dítě umístěno do zařízení.¹¹

delikt	absol.čet.	relat.čet. (%)	celkově (N =)
záškoláctví	158	36,3	435
krádeže	122	28,0	435
agresivita	39	9,0	435
útěk z domova	33	7,6	435
výtržnictví	16	3,7	435
jiná jinak tr.č.*	12	2,8	435
problémy s drogami	9	2,1	435
jiné delikty*	9	2,1	435
loupež	5	1,1	435
prostitute	2	0,5	435
problémy s alkoholem	2	0,5	435

* jsou míněny jiné jinak trestné činy, resp. jiné delikty než v tabulce vyjmenované ↴

2 Rodinné prostředí

Rodina je základní jednotkou naší společnosti. Dítě se zde poprvé seznamuje se společenskými normami a pravidly. „Pro jedince by měla být rodina jako primární skupina především emočním zázemím, pilířem bezpečí a jistoty, stimulace, podmětů a uznání, místem elementárních zkušeností a základnou pro vstup do společnosti.“¹² Nesprávné vedení dítěte v rodině může mít za příčinu pozdější problémy v chování dítěte nebo může být příčinou jiných závažných problémů.

¹¹ Srov. VEČERKA, K.; HOLAS, J.; ŠTĚCHOVÁ, M.; DIBLÍKOVÁ, S. *Sociálně patologické jevy u dětí*. [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000 [2008-04-20]. Dostupné na WWW: < <http://www.ok.cz/iksp/docs/252.pdf> > ISBN 80-86008-74-6. s.143.

¹² HAVLÍK, R.; KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*, s. 67-73.

Rodina plní několik zásadních funkcí: biologickou a reprodukční funkci (včetně funkce ochranné), emocionální, ekonomickou, socializační a výchovnou funkci, které jiné prostředí nemůže vůbec nahradit.¹³

Výchova v rodině je právně vymezena v zákoně o rodině, ale také v listině Práv dítěte a je dána etickými a morálními normami společnosti. „Rodiče jsou povinni důsledně chránit zájmy dítěte, řídit jeho jednání a vykonávat nad ním dohled odpovídající stupni jeho vývoje. Mají právo užít přiměřených výchovných prostředků tak, aby nebyla dotčena důstojnost dítěte a jakkoliv ohroženo jeho zdraví, tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj.“¹⁴

2.1 Příčiny záškoláctví pramenící z rodinného prostředí

Rodina je pro zdravý vývoj dítěte nejzákladnější. Je-li narušena harmonie rodiny společenskými, ekonomickými vlivy nebo jsou-li porušeny rodinné vztahy, mají tyto skutečnosti velké dopady na osobnost dítěte a na jeho školní výsledky, ale také na školní docházku. Nepříznivá situace v rodině dítěte je prvotní příčinou záškoláctví.

Mezi závažnější krizové situace v rodině patří očima dítěte: konflikty mezi rodiči, nesoulad a rozvrat ve vztazích v rodině, rozvod, nový životní partner rodiče, příchod mladšího sourozence, nemoc v rodině, stěhování.¹⁵

Důležitou okolností je rodinné prostředí - celková atmosféra rodiny, kde by dítě mělo zažívat pocit bezpečí, zájmu, lásky, atd. Pokud tyto pocity dítě nezažívá je zde vyšší riziko delikventního chování v pozdějším věku a vzniku nejisté vazby k rodičům a ke světu. Mladí delikventi často popisují své rodinné

¹³ Srov. Tamtéž

¹⁴ Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině § 31 odst. 2.

¹⁵ Srov. MATĚJČEK, Z.; DYTRYCH. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. s. 39-90.

prostředí takto: „Ukazují rodinné prostředí přestupníků zákona jako chladné, s minimem rodičovského zájmu o děti. Rodiče jsou dětmi charakterizováni jako pasivní či odmítaví, nezajímaví na potřebách dítěte.“¹⁶

Rodiče působí na dítě i stylem výchovy. Výchova nesmí být ani příliš volná ani přísná tvrdá. Rodinné prostředí a výchova ovlivňuje mimo jiné pozdější připravenost a úspěšnost dítěte ve škole. „Vedle biologických a psychologických předpokladů je důležitým faktorem i prostředí, ve kterém dítě vyrůstá. Základním prostředím je rodina a její výchovné působení.“¹⁷

Jestliže dítě vyrůstá v sociálně slabém prostředí, kde je nízká či nedostačující péče a kde není vzdělání považováno za hodnotu, pak tyto děti často nemají kladný vztah ke škole a o školu nejeví zájem. U dětí z těchto rodin při nástupu do školy jsou pozorovány nedostatky v připravenosti v oblasti vědomostní, sociálních dovedností. Domnívám se, že tento problém u nás mají hlavně romské děti. „Pro Romy je důležitější zaměření na rodinu než na práci a školní vzdělání stojí v jejich hodnotovém žebříčku pod touhou získat pro svoji rodinu co nejvíce peněz.“¹⁸

Rodina také ovlivňuje jak dítě bude v budoucnu trávit svůj volný čas, jestli bude umět volný čas využívat ke své relaxaci, či bude trávit negativně. „Společným východiskem při tom je (či měl by být) dostatek času věnovaný rodiči dětem, jejich poučení a aktivní přístup k tomu, aby se děti učily svůj volný čas využívat k rozvoji sebe i ve prospěch druhých.“¹⁹ Bohužel v dnešní hektické době, kdy je společnost zaměřená spíše na výkon a ekonomické zajištění, rodiče většinou na své potomky nemají dostatek času. Zběžně sledují výkony dětí ve škole, ale již se většinou neptají co děti dělají ve volném čase, s kým se kamarádí.

¹⁶ MATOUŠEK, O.; KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*, s.43.

¹⁷ KOPÁČKOVÁ, J. Školní zralost a školní připravenost. *Informatorium*. s. 8.

¹⁸ HUČÍN, J. Romové jsou jiní a jiní zůstanou. *Psychologie*, s. 9.

¹⁹ HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*, s. 62.

3 Prostředí Základní školy

Základní škola je pro dítě po rodině nejdůležitější institucí. Škola je velmi specifickým prostředím, ve kterém dítě tráví více než polovinu všedního dne. „Školu můžeme chápat jako integrovanou součást společnosti s určitými zvláštnostmi, které ji vyčleňují z ostatních institucí. Školu lze považovat za sociální kategorii, za sociální instituci.“²⁰

Základní škola spolu s ostatními školními institucemi vytváří školský systém a soustavu škol. Hlavním zákonem je zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) v § 44 je definován cíl základního vzdělání.

Funkce školy:

Funkce výchovná – škola má pokračovat v rozvoji jedince. Podstatou funkce výchovné je převod kulturních vzorců chování a hodnot z jedné generace na druhou.

Funkce vzdělávací – je procesem, ve kterém si lidé osvojují obsahy kultury (jazyk, vědu, umění). Základním principem výchovy je dojít od výchovy k sebevýchově a od vzdělávání jedince k vlastnímu sebevzdělávání.

Funkce kvalifikační - má vést k získání a rozvíjení potřebných znalostí, schopností a dovedností potřebných pro výkon v zaměstnání.

Funkce integrační – je naplňována pomocí vytvářet postoje a dovednosti umožňující sociální kontakt a komunikaci v rámci školy i v sociálním životě širší společnosti. Dále by se měli žáci naučit respektu k odlišnostem a individualitě různých lidí.

²⁰ JŮVA, V., ET AL. *Základ pedagogiky pro doplňující pedagogické studium*.s.105.

Funkce selektivní – tato funkce probíhá v několika úrovních. První je hned při nástupu dítěte do školy, další vyloučením při nesplnění základních požadavků školy (např. převáděním do speciálních škol). Selektivním účelům slouží závěrečné vysvědčení, které absolventy opravňuje k dalšímu studiu nebo výkonu profesní dráhy.²¹

Žákem Základní školy se v České republice musí dle zákona č.561/2004 Sb., § 36 stát každé dítě, které dosáhne šesti let věku po dobu nejméně devíti let. Dítě po dobu školní docházky prochází rozsáhlou socializací. Seznamuje se s dalšími normami společnosti, utváření se sociální vazby, které mohou přetrvávat po většinu života a získává další potřebné vědomosti. Školní prostředí, tak jako rodinné, má zásadní vliv na jeho osobnost. A proto je pro dítě velmi důležité, aby hned od počátku byl vytvořen kladný vztah ke škole. Je třeba, aby se zde cítilo dobře a nebylo ničím traumatizováno.

Jak bude škola a učitel vzdělávat žáka je dáno vzdělávacími programy pro základní školy, které mají vliv na prostředí a tvorbu vzdělávacích procesů ve škole. Vzdělávací program dává základní škole legislativní rámec jak vzdělávat, utváří hranice samotné výchovy a rozvoje osobnosti žáka. Je to soubor dokumentů, které vymezují obsah a cíle vzdělávání na určitém stupni a druhu školy. Tyto dokumenty schvaluje ve většině případů ministerstvo školství a jsou závazné pro příslušnou úroveň vzdělávacího systému. Skládá se z koncepce, učebního plánu, témata učiva, cílových standard, implementačního plánu.²²

Základním dokumentem je Standard základního vzdělání z roku 1995, který vymezuje základní vzdělávací cíle a kmenové učivo v sedmi oblastech základního vzdělání. Na základě tohoto dokumentu jsou vytvářeny učebnice a specifické učební osnovy a také konkrétní programy pro vzdělávání na základní škole (dále ZŠ). Jednotlivé školy se mohou rozhodnout, podle kterého programu budou

²¹ Srov. HAVLÍK, R.; KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*, s. 96-101.

²² Srov. PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*, s. 250.

vzdělávat.²³

Vzdělávací program Základní škola je vytvořen pro žáky od 1. do 9. třídy ZŠ. Obsahuje učební plány a osnovy pro 18 předmětů a vymezuje požadavky na vědomostní a dovednostní úroveň žáků v základním vzdělávání. Tento program je používán většinou základních škol.

Program *Obecná škola* je vytvořen pro žáky 1. až 9. třídy ZŠ. Specifikem tohoto programu je zavedení několika nových volitelných programů a klade velký důraz na rozvoj osobnosti samotného žáka. Program se především užívá pro výuku na prvním stupni ZŠ.

Program *Národní škola* je pro vzdělávání na ZŠ nejméně používán. Vznikl pro žáky od 1. do 9. třídy ZŠ. Zdůrazňuje především přírodovědeckou složku a jeho nejzákladnější součástí je výuka více předmětů současně tzv. integrované předměty.²⁴

Kromě těchto základních programů vznikly alternativní programy, které zformovaly samotné školy a byly schváleny ministerstvem školství. Jsou to například Waldorfská škola, Daltonská škola, Živá škola, škola Jenského plánu a Montessorri.²⁵

Novinkou ve školství je sestavování *rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělání*, který vymezuje představy o rozsahu vzdělání na dané úrovni. Každá škola si jej sestavuje sama dle platné metodiky²⁶

²³ Srov. PRŮCHA, J. *Přehled pedagogiky*, s. 215-217.

²⁴ Srov. Tamtéž.

²⁵ Srov. PRŮCHA, J. *Přehled pedagogiky*, s.217.

²⁶ Srov. NEZVAL, J. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání - verze 2007*. [online]. Praha: MŠMT, 2007 [2008-04-20]. Dostupné z WWW:<<http://www.msmt.cz/vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani-verze-2007>>

3.1 Základní vzdělávání pro žáky se speciálními potřebami a sociálně znevýhodněné

Podle školského zákona je žákem se speciálně vzdělávacími potřebami dítě se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním nebo sociálním, kulturním či ekonomickým znevýhodněním.

Zdravotním postižením je míněno mentální, tělesné, zrakové, sluchové postižení, vady řeči, vývojové poruchy učení nebo chování, artismus a postižení s více vadami.²⁷

Zdravotním znevýhodněním je jakékoliv zdravotní oslabení, dlouhodobá nemoc. Tito žáci mají právo na specifické pedagogické a psychologické přístupy, které jim usnadní překonání překážek při zapojování do společnosti.²⁸

Žáci jsou vzděláváni ve speciálních školách či třídách nebo jsou integrováni a sestavují se pro ně individuální vzdělávací plány. Individuální vzdělávací plán stanovuje postup vzdělání dítěte s postižením a nápravy zjištěných obtíží.²⁹ Dále učitelé využívají možnosti mít speciálního asistenta.

Se sociokulturním handicapem se setkáváme u žáků, kteří mají primárně jinou kulturu než je kultura majoritní společnosti (etnické menšiny).³⁰ O sociálním znevýhodnění hovoříme u žáků, kteří jsou více ohroženi patologickými jevy a kde rodina neplní své funkce (zanedbávání, málo podmětne prostředí,..).³¹

²⁷ Srov. VALIŠOVÁ, A.; KOSÍKOVÁ, H.; KOL. *Pedagogika pro učitele*, s. 342.

²⁸ Srov. Tamtéž.

²⁹ Srov. MERTIN, V. *Individuální vzdělávací programy*, s.50.

³⁰ Srov. MOUSSOVÁ, Z. A KOL. *Pedagogicko-psychologické poradenství I.*, s. 162.

³¹ Srov. Školní vzdělávací program *Škola, brána života otevřená* [online]. Jihlava: Křesťanská základní škola v Jihlavě, 2007 [2008-04-20]. Dostupné z WWW : <http://www.kzs.ji.cz/common.php?menu=11>

Do skupiny žáků s sociokulturním handicapem a sociálně znevýhodněných můžeme u nás zařadit podle několika hledisek občany romské národnosti.

Vzniklé programy pro integraci romských dětí do škol:

Přípravné třídy – vznikly na základě vládního nařízení č. 210/1993. Vláda zde uložila Ministerstvu školství mládeže a tělovýchovy (dále MŠMT) realizovat taková opatření, která odstraní jazykový handicap romských dětí, protože ten je hlavní příčinou neuspokojivých výsledků. Přípravné třídy mají mimo jiné rozvíjet kulturu a tradice Romů. Dále tyto třídy rozvíjejí základní sociální dovednosti a seznamují děti s kulturou majority. Projekt přípravných tříd významně přispívá k začleňování dětí do první třídy.³²

Romský pedagogický asistent – program vznikl na základě vládního usnesení č. 686/1998. Romský asistent působí na ZŠ a ZVŠ, kde se vzdělává větší počet romských žáků. Náplň práce romského asistenta určuje ředitel školy, který vychází z individuálních potřeb školy s cílem předcházet výchovně – vzdělávacím problémům. Asistent je pomocný pedagogický pracovník, který pracuje pod vedením třídního učitele. Individuálně pracuje s dětmi, pomáhá jim při překonávání jazykových a jiných vzdělávacích obtíží, zprostředkovává spolupráci mezi romskou komunitou a školou, pomáhá mimoškolními aktivitami. Romský asistent musí splnit několik kritérií (např. dokončené základní vzdělání, absolvovat kurz pedagogického minima pro romské asistenty).³³

Mezi žáky se speciálními potřeby můžeme zařadit i žáky mimořádně nadané a talentované, i tito žáci vyžadují zvláštní výchovný přístup, osobitou metodiku a pomůcky.³⁴

³² Srov. ŠOTOLOVÁ, E. *Vzdělávání Romů*, s. 40-45

³³ Srov. Tamtéž.

³⁴ Srov. VALIŠOVÁ, A.; KOSÍKOVÁ, H.; KOL. *Pedagogika pro učitele*, s. 342.

3.2 Příčiny záškoláctví pramenící ze školního prostředí

Zlomovým okamžikem pro život dítěte je vstup do školy. Aby dítě úspěšně zahájilo náročnou školní docházku, musí být vývojově zralé. „Školní zralost se rozumí taková fyzická, psychická a sociální připravenost dítěte na školu, která mu umožní optimální zapojení do vyučovacího procesu bez nebezpečí ohrožení či poškození tělesného či duševního zdraví při školní zátěži.“³⁵ Na školní zralost je vázán školní úspěch. Pokud dítě není ve škole úspěšné a necítí se v novém prostředí dobře, může dojít k negativním pocitům vůči škole nebo k odmítání školy. Jedná se o skupinu žáků, kterým představa školní docházky činí psychické potíže.³⁶

Příčinou negativních pocitů ke škole může být dle Monatové:

- *přílišná citová závislost na některé dospělé osobě.* Projevuje se zejména u žáků 1. třídy hned na začátku školní docházky. Zvláště nastává pak u dětí, které byly mimořádně fixovány na jednoho z rodičů, se může projevovat pláčem, apatií, agresivitou dítěte, v těžších formách pak záškoláctvím, depresí, sebepoškozováním či jinou poruchou chování.³⁷

Pokud se u dítěte po dobu čtyř týdnů projevují tři z uvedených příznaků, jedná se o strach z odloučení: zřetelné příznaky stresu, když má dítě opustit blízkou osobu či domov, dlouhodobé obavy nebo starosti, že by se blízké osobě mohlo něco stát, přetrvávající starosti o blízkou osobu, že nastane odloučení z důvodu ztráty, smrti, nehody, strach zůstat doma sám nebo někde jinde, kde se musí odloučit od blízké osoby, přetrvávající obavy spát bez blízké osoby, opakující se děsivé sny o odloučení, opakující se tělesné příznaky, bolest hlavy, břicha, nevolnost při odloučení.³⁸

³⁵ NOVOTNÁ, M.; KREMLIČKOVÁ, M. *Kapitoly ze speciální pedagogiky pro učitele*, s. 25.

³⁶ Srov. HEYNE, D.; ROLLINGS, S. *School Refusal*, Oxford: BPS Blackweel.

³⁷ Srov. MONATOVÁ, L. *Pedagogika speciální*, s. 137.

³⁸ Srov. KROWATSCHEK, D.; DOMSCH, H. *Do školy beze strachu*, s. 23.

- *školní maladapce* projevuje se na začátku školní docházky jako neschopnost přizpůsobit se školním podmínkám a začlenit se úspěšně do plnění školních úkolů. Příčinou může být mentální úroveň žáka, tělesné obtíže, psychosomatická nezralost dítěte nastoupit školní docházku. Dítě není schopno soustředění, vytrvalosti, nepřizpůsobení se pracovnímu prostředí, režimu školy, nezvládání školních povinností, vyrušuje, dříve se unaví, je hravé.³⁹
- *instabilita dítěte* dítě nevydrží u soustavné školní práce, což je způsobeno tělesným a duševním neklidem. Projevuje se to neustálým vyrušováním celé třídy, za což je dítě trestáno a vzniká snaha vyhnout se škole.⁴⁰
- *špatný prospěch* může mít mnoho důvodů, ale může také souviset se zanedbáváním domácí přípravy na vyučování. Důležité faktory při zkoumání školního neprospěchu je celková mentální úroveň dítěte, zjištění specifických poruch učení.⁴¹ Další nezadatelnou součástí je i samotná osobnost dítěte. „Děti introvertní nebo úzkostlivé mohou ve škole jen nesnadno uplatnit svoje znalosti, neprosazují se; někdy rodiče při rozhovoru popisují, že dítě doma látku zná, ale ve škole se bojí odpovídat.“⁴²
- Jindy mohou být motivem pro záškoláctví i *mimořádné schopnosti a vědomosti žáka*, zejména tehdy, když tento žák převyšuje ostatní a v kolektivu třídy je odmítán. Tato situace je typičtější pro žáky vyšších tříd, kdy se kolektiv žáků postaví proti jedinci, který se dobře učí, ignoruje ho a zesměšňuje. Chybou je, když má učitel na mimořádně talentované dítě stejné požadavky jako na ostatní žáky a jeho schopnosti dále nerozvíjí. Omezování a potlačování nadání může vést ke ztrátě motivace učit se, k deprivaci, ke vzdorovitosti až agresivitě dítěte, ale také k trvalým psychickým následkům. Fakt, že je dítě pro svoje nadání vyřazené z kolektivu svých vrstevníků, učitel je považované za příliš zvědavé a vzdorovité

³⁹ Srov. MONATOVÁ, L. *Pedagogika speciální*, s. 136.

⁴⁰ Srov. Tamtéž.

⁴¹ Srov. Tamtéž.

⁴² PEŠKOVÁ, I.; ŠAMALÍK, M. *Poradenská psychologie pro děti a mládež*, s. 112.

a skutečnost, že není dostatečně uspokojována u takového dítěte potřeba učit se, může vést ke vzniku záškoláctví.⁴³

- *lehká mozková dysfunkce* a nebo pozdější drobné poškození ústředního nervového systému může být příčinou neschopnosti žáka osvojit si s úspěchem počáteční učivo bez použití speciálních metod. Projeví se u něho některá z poruch učení (dyslexie, dysgrafie, dyskalkulie) nebo jiná porucha bránící dítěti se učit, např. poruchy soustředění, poruchy pravolevé prostorové orientace, poruchy sluchového vnímání a reprodukce rytmu, poruchy zrakového vnímání, poruchy řeči, poruchy jemné a hrubé motoriky.⁴⁴

- *strach ze školy* (školní fobie, odmítání školy, úzkost vyvolávaná školou) záškoláctví může být vyvoláno jako vedlejší produkt tohoto primárního problému. Školní fobie je většinou kombinace více příčin, např. skutečný strach ze školy v kombinaci s úzkostí z odloučení. Nacházíme příčiny i v rodinném prostředí, kde je o dítě dobře pečováno.⁴⁵ „Takové dítě se cítí doma nad míru spokojeně, ale když přijde do školy, má pocit, že je ohroženo ostatními dětmi a jejich schopnostmi, školními úkoly, vlastní odpovědností při společné práci a všeobecně ho znepokojuje třída plná dětí.“⁴⁶

- *nevhodné působení učitele* může vyvolávat strach u žáka se slabší nervovou soustavou, který nemá rozvinuté požadované schopnosti a neumí se učit. U žáka se může vytvářet trvalé napětí, předmět i učitel se stávají neoblíbeným.⁴⁷ Po opakovaném negativním hodnocení má žák tendence nechodit do vyučování, vyhýbat se svým povinnostem. „Co je však alarmující – tento strach z negativního hodnocení bývá často až programově využíván jako motivace žáka k lepším učebním výkonům, dokonce bývá požadován některými učiteli za účinný

⁴³ Srov. MÖNKS, F.; YPENBURG, I.; ŠMARDA, J. *Naše dítě je velmi nadané*, s. 53-68

⁴⁴ Srov. ZELINKOVÁ, O. *Poruchy učení*, s. 21-31.

⁴⁵ Srov. MONATOVÁ, L. *Pedagogika speciální*, s. 136.

⁴⁶ Martin, M.; WALTMANOVÁ-GREENWOODOVÁ C. *Jak řešit problémy dětí ze školou: Lexikon pro rodiče*, s. 257.

⁴⁷ Srov. MONATOVÁ, L. *Pedagogika speciální*, s. 136.

prostředek vedoucí k udržení poslušného a ukázněného chování žáků při vyučování.⁴⁸ Strach z hodnocení a učitele se může postupně prohlubovat a rozšiřovat na strach ze školy. Pedagog je důležitou osobou při začlenění dítěte do školního prostředí a ovlivňuje vývoj dítěte po celou školní docházku. Výskyt častého záškoláctví může být dokladem nesprávného pedagogického působení, a nebo nezájmem školy o navázání spolupráce s rodinou, ale i ignorování tohoto úsilí ze strany rodiny. Cílem pedagogického působení není jen zprostředkovávání výchovně-vzdělávací činnosti, ale i hodnocení, provádění vstupní, průběžné a výstupní diagnózy úrovně jednotlivců a celé skupiny, ale také rozhoduje o nasazení vhodných prostředků, forem a metod při vzdělávání.⁴⁹ Ve vztahu k záškoláctví je pak nejdůležitější osobnostní profil a morální kvality učitele. Dítě, dopouštějící se záškoláctví, vyžaduje individuální, trpělivé, klidné, ale důsledné vedení. Je proto důležité, aby pedagog byl všestranně rozvinutou osobností, neztrácel trpělivost při neúspěchu a dovedl dítě nenásilným způsobem k co nejlepším školním výsledkům.

Nespravedlnost, lhostejnost, zbytečná tvrdost a nadměrné požadavky ze strany pedagoga mohou v žákovi vyvolávat stres a strach z učitele, který se bude odrážet v jeho přístupu, výsledcích, v chování a může mít přímý vliv na vznik záškoláctví.

Problémy dítěte v kolektivu může být další příčinou záškoláctví. Negativní citové zážitky, které provázejí neúspěch žáka ve škole, se přenášejí do kolektivu třídy. Slabý prospěch žáka vede k postupnému zhoršování jeho sociálního postavení ve třídě. Pro dítě ve středním školním věku je společnost druhých dětí velice významným činitelem a s přibývajícím věkem význam stoupá (hlavně v pubertě).⁵⁰ Riziko odmítnutí bývá větší u žáků znevýhodněných (zdravotně, sociálně). Mohou se vyvinout pocity méněcenosti. V pozdějším věku je dalším rizikem členství v partě. Dospívající jsou spojováni společnými zájmy, zájmem

⁴⁸ KOLÁŘ, Z.; ŠIKULOVÁ, R. *Hodnocení žáků*, s. 109.

⁴⁹ Srov. JŮVA, V., ET AL. *Základy pedagogiky pro doplňující pedagogické studium*, s. 55 -59.

⁵⁰ Srov. MATĚJČEK, Z.; POKORNÁ, M. *Radosti a starosti*, s. 16.

združovat se, vzájemným obdivem a možností napodobovat se. „Skupina vystupuje zpravidla kladný a nutný socializační činitel, může však působit až tyranizujícím vlivem a případně svést jedince na scestí rozkolísaného nebo výslovně antisociálního postoje.“⁵¹

Dalším důvodem proč děti chodí za školu může být *šikana*. Dítě, které je ve škole šikanované a nemá komu by se svěřilo nebo má strach se svěřit, může tuto situaci řešit nechozením do školy. I zde je důležitá role pedagoga a pedagogického sboru, který by měl eliminovat rizika vzniku šikany.⁵² „Většina šikanování zřejmě probíhá mezi dětmi ve stejné třídě, přičemž většina trýznitelů bývá jen o několik měsíců starší než jejich oběti, a odehrává se v době přestávek a cestou do školy a ze školy.“⁵³ Šikana sama o sobě se špatně odhaluje, ale pedagog, který má důvěru žáků má větší šanci ji odhalit.

Důvodem proč dítě zanedbává školní docházku může být i *experimentace a užívání návykových látek* (tabákové výrobky, alkohol, drogy). Záškoláctví je v této souvislosti vedlejší produkt a jen jedním z problémů, které se při užívání drog vyskytují.

Při každém výskytu záškoláctví by měla být pozornost zaměřena nejen na postih samotného záškoláka, ale také na další výchovné působení, které by mělo mít preventivní charakter. Zde záleží na kvalitě pedagogického sboru, který by měl splňovat náročné požadavky morální, odborné, pedagogické a charakterové. Důležité je, aby se jednotlivé případy záškoláctví posuzovaly a řešily individuálně. Avšak nejdůležitějším bodem je, aby rodina a škola dítěti byla schopna nabídnout alternativu, která by eliminovala negativní motivaci vyvolávající záškoláctví.

⁵¹ LANGMEIER, J.; KREJČÍŘKOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, s. 150.

⁵² Srov. KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*, s. 91-97

⁵³ Srov. FONTANA, D. *Psychologie ve školní praxi*, s. 303.

4 Postup řešení záškoláctví dle platné legislativy

Problémem řešení záškoláctví se zabývá několik institucí, protože za nezletilé dítě zodpovídá ze zákona zákonný zástupce (rodič, opatrovník), který má povinnost zajistit povinnou školní docházku svého nezletilého dítěte. Postih záškoláctví se tedy netýká jen samotného žáka, ale i jeho zákonného zástupce.

Kdo se zabývá řešením záškoláctví:

- zákonní zástupci
- základní škola (viz. kap. 4.1. Řešení záškoláctví v ZŠ)
- orgán sociálně právní ochrany dětí – OSPOD -(viz. kap. 4.2. Vliv orgánu sociálně právní ochrany dětí)
- obecní úřady a orgány pomoci v hmotné nouzi (viz. kap. 4.3. Obecní úřady a orgány pomoci v hmotné nouzi)
- policie ČR
- další instituce: pedagogicko - psychologická poradna, poradna pro rodinu, střediska výchovné péče, diagnostické ústavy, přestupková komise, atd.

4.1 Řešení záškoláctví na ZŠ

Mezi povinnosti každého žáka patří chodit do školy a řádně svou nepřítomnost omlouvat. Toto ustanovení vyplývá ze Školského zákona č. 561/2004 Sb., § 22 v odstavci 1 jsou ustanoveny povinnosti nezletilých žáků, studentů a zákonných zástupců a dále z § 36 odstavec 1: „Školní docházka je povinná po dobu devíti školních roků, nejvýše však do konce školního roku, v němž žák dosáhne sedmnáctého roku věku.“⁵⁴

⁵⁴ Zákon č.561/2004 Sb., zákon o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. § 36 odstavec 1

Povinnosti školní docházky také ustanovuje vyhlášky MŠMT č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky a vyhláška č. 454/2006 Sb. kterou se upravuje vyhláška č. 48/2005 Sb.

A v neposlední řadě ustanovuje povinnosti školní docházky také školní řád školy.

K docházce dítěte do školy se váže také Metodický pokyn k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví ČJ.:10 194/2002-14, který vydalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, kde se řeší: „Prevence záškoláctví, na které se podílí třídní učitel, výchovný poradce, školní metodik prevence ve spolupráci s ostatními učiteli a zákonnými zástupci žáka.”⁵⁵

Způsob omlouvání nepřítomnosti, řešení neomluvené nepřítomnosti a postup zúčastněných subjektů: omlouvat nepřítomnost nezletilého žáka může zákonný zástupce a nebo lékař. Neomluvená nepřítomnost nezletilého žáka do 10 hodin řeší třídní učitel formou pohovoru se zákonným zástupcem žáka. Z pohovoru je učiněn zápis do něhož se zapíše dohodnutý postup nápravy.

Při počtu nad 10 neomluvených hodin svolává ředitel školy výchovnou komisi, které se podle závažnosti a charakteru žáka účastní: ředitel školy, zákonný zástupce, třídní učitel, výchovný poradce, zástupce orgánu-sociálně právní ochrany dětí, školní metodik protidrogové prevence, popřípadě další odborníci a zástupce rady školy, pokud byla zřízena.

Pokud neomluvené hodiny přesahují 25 hodin, ředitel školy zašle oznámení o pokračujícím záškoláctví s náležitou dokumentací orgánu sociálně právní ochrany.

⁵⁵ Metodický pokyn k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví Č.J.:10 194/2002-14.

Objeví-li se opakované záškoláctví v průběhu školního roku a pokud byli zákonní zástupci pravomocným rozhodnutím správního orgánu postiženi pro přestupek, postupuje se druhé hlášení o zanedbání školní docházky Policii ČR, kde bude případ řešen jako trestní oznámení pro podezření spáchání trestného činu ohrožující mravní výchovu mládeže podle § 167, § 168, § 217 odst. 1 zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona ve znění pozdějších předpisů a § 10 odst. 4 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí ve znění pozdějších předpisů. V příloze č. 1 přiložen Metodický pokyn k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví.

4.2 Vliv orgánu sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD)

Orgán sociálně právní ochrany dětí se řídí zákonem č. 94/1963 Sb., o rodině ve znění pozdějších předpisů a zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí ve znění pozdějších předpisů.

OSPOD by měl být vyrozuměn o záškoláctví žáka příslušnou základní školou po deseti neomluvených hodinách žáka. Sociální pracovník většinou kontaktuje žáka a jeho zákonného zástupce a provede s nimi pohovor (proč k záškoláctví došlo, jak se bude dále postupovat, jak se vzniklá situace bude řešit). V případě potřeby pracovník doporučí klientovi odbornou pomoc např. středisko výchovné péče (nevýhodou je, že je tato služba hrazená, což může být pro některé rodiče problém), rodinnou terapii či změnu základní školy nebo využití služeb romského asistenta či jinou odbornou pomoc.

Nabídnutá pomoc záleží na individuální situaci a potřebě klienta v rodině a ve škole. Sociální pracovník také zákonného zástupce poučí o § 167, § 168,

§ 217 odst. 1 zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona ve znění pozdějších předpisů a § 10 odst. 4 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

Při pokračujícím záškoláctví dítěte a neschopnosti zákonného zástupce zajistit řádnou docházku žáka do školy může OSPOD podat návrh na zahájení řízení o výchovném opatření dle § 43 odst. 2 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině ve znění pozdějších předpisů.

4.3 Obecní úřad a orgány pomoci v hmotné nouzi

Státní orgány a organizace poskytují správním orgánům potřebnou součinnost. Přestupky projednávají obecní úřady, policie a jiné správní orgány. Podkladem pro zahájení správního řízení je oznámení, které může podat občan či organizace.

Dle zákona o přestupcích č. 200/1990 Sb., v § 31 Přestupky na úseku školství a výchovy mládeže se píše: „Přestupku se dopustí ten, kdo ohrožuje výchovu a vzdělávání nezletilého zejména tím, že nepřihlásí dítě k povinné školní docházce nebo zanedbává péči o povinnou školní docházku žáka.“⁵⁶ Za přestupek lze uložit pokutu do částky 3 000 Kč.

Orgány pomoci v hmotné nouzi (pověřený obecní úřad, krajský úřad,..) mohou pozastavit vyplácení dávek v systému pomoci v hmotné nouzi pokud zákonný zástupce neplní povinnosti. Za osobu, která v hmotné nouzi není dle zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi v § 3 odstavec 1 písmeno e se píše: „Je osobou, která byla za neplnění povinností zákonného zástupce dítěte spojených s řádným plněním povinné školní docházky uložena sankce podle

⁵⁶ Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích. § 31 odstavec 1.

zvláštního právního předpisu 5 a to po dobu 3 měsíců ode dne nabytí právní moci rozhodnutí o uložení sankce.“⁵⁷

Praktická část

Cílem praktické části je popsat problém záškoláctví na dvou vybraných školách, kde se snaží záškoláctví řešit vlastními preventivními programy. Domnívám se, že tyto programy jsou aplikovatelné i na další základní školy.

V praktické části se nebude jednat o srovnání a hodnocení úspěšnosti programů škol, spíše se jedná o možnosti jak řešit záškoláctví. Tím chci upozornit i na fakt, že každá základní škola si musí preventivní program přizpůsobit svému prostředí i svým možnostem.

Níže uvedené školy jsem si vybrala z důvodu specifického prostředí a také proto, že se nebály o záškoláctví otevřeně hovořit.

5 Křesťanská základní škola v Jihlavě

Křesťanská základní škola Jihlava
nám. Svobody 1369/3
586 01 Jihlava

Základní škola je církevní organizací. Zřizovatel školy je biskupství brněnské. Vyučuje od roku 1991 dle osnov pro základní školy. Škola se zabývá integrací dětí s postižením. Předmětem činnosti školy je učit a vychovávat žáky ve věku od šesti až do patnácti let dle Školního vzdělávacího programu Škola,

⁵⁷ Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi .§ 3 odstavec 1, písmeno e.

brána života otevřená. Tento program je motivován dílem učitele národů Jana Amose Komenského Brána jazyků otevřená.⁵⁸

Ve škole jsou tři speciální třídy, jež navštěvují děti, které jsou vyučovány s ohledem na své potřeby. V dalších třídách jsou žáci, kteří mají speciální vzdělávací potřeby. V září 2004 byla Křesťanské základní škole Jihlava udělena cena nadace Svět doteků za pomoc při odstraňování bariér mezi zdravou populací a lidmi s handicapem.

Základní škola není spádovou školou. Školu spíše vyhledávají rodiče, jejichž děti mají problémy ve výuce nebo v chování, protože škola je schopna zajistit speciální výuku na základě individuálního vzdělávacího plánu. Škola má také zpracován program pro žáky mimořádně nadané a talentované (nyní na škole jeden žák). Do školy chodí 175 žáků. Ve třídě je průměrně jen 17 žáků. Žáci individuálně a skupinově integrování tvoří asi 20 % z celkového počtu. Ostatních 80 % žáků je vzděláváno dle osnov pro základní vzdělávání.⁵⁹

Pedagogický sbor má 23 zkušených pedagogů. Na I. a II. stupni je celkem 19 učitelů a 90 % z nich je plně kvalifikovaných. Členem sboru je také vychovatelka ve školní družině, tři asistentky pedagoga, dvě asistentky pro žáky se zdravotním postižením a jedna asistentka pro žáky ze sociálně znevýhodněného prostředí. Ve škole dále pracuje výchovná poradkyně a metodik prevence.

Snahou školy a vzdělávacího programu je poskytnout žákům spolehlivý základ všeobecného vzdělání orientovaného zejména na situace blízké životu a na praktické jednání. Proto při výuce využívá zážitkové a kooperativní metody. Snaží se podněcovat žáky k tvořivému myšlení, logickému uvažování

⁵⁸ Srov. Školní vzdělávací program *Škola, brána života otevřená* [online]. Jihlava: Křesťanská základní škola v Jihlavě, 2007 [2008-04-20]. Dostupné z WWW : <<http://www.kzs.ji.cz/common.php?menu=11>>

⁵⁹ Srov. Křesťanská základní škola v Jihlavě [online]. Jihlava: Křesťanská základní škola v Jihlavě, [2008-04-20]. Dostupné z WWW : <<http://www.kzs.ji.cz/common.php?menu=11>>

a k samostatnému řešení problémů. Dále se snaží rozvíjet jejich schopnost spolupracovat a respektovat práci a úspěchy vlastní i druhých žáků. Nedílnou součástí výchovně-vzdělávacího procesu je pomáhat žákům poznávat a rozvíjet jejich schopnosti a uplatňovat je spolu s osvojenými vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o vlastní profesní orientaci.

Škola si zakládá na budování rodinné atmosféry. Vztahy mezi učiteli, žáky a rodiči jsou založeny na všestranné a otevřené komunikaci. Nízké počty žáků ve třídách umožňují individuální přístup ke každému žákovi. Snaží se v dětech probudit potřebu projevovat pozitivní city v chování, jednání. Žáky vedou k toleranci a ohleduplnosti k jiným lidem, jejich kulturám a duchovním hodnotám.

Je zde utvořena soustava povinných, volitelných, nepovinných předmětů a zájmových kroužků. V provozu jsou k tomuto účelu uzpůsobeny odborné učebny: odborná učebna fyziky, chemie a přírodopisu; odborná učebna pro pracovní a výtvarnou výchovu, informační centrum pro jazykové vzdělávání, odborná učebna pro výuku informatiky, odborná učebna pro výuku cizích jazyků, odborná učebna pro přípravu pokrmů, odborná učebna pro pohybové aktivity. Odborné učebny jsou vybaveny multimediální technikou.

Rodiče mohou školu navštívit kdykoliv po vzájemné dohodě s vyučujícím. Každou středu odpoledne jsou ve škole k dispozici výchovná poradkyně a metodik prevence, kteří řeší aktuální problémy. V průběhu roku jsou rodiče zváni na pravidelné rodičovské schůzky, kde jsou seznámeni s výsledky vzdělávání a chování jejich dětí. Mimo schůzky, které jsou pro rodiče víceméně povinné, zve zákonné zástupce na akce pořádané školou. Dále jsou rodiče pravidelně informováni na začátku a na konci školního roku dopisem. Aktuální informace mohou nalézt i na webových stránkách.

Škola úzce spolupracujeme s městskou knihovnou, městskou policií, hasičským záchranným sborem, zdravotním ústavem, se sociálním odborem

a ostatními jihlavskými školami. Pro žáky se zdravotním postižením mají zajištěnou pravidelnou spolupráci s pedagogicko-psychologickou poradnou a speciálně pedagogickým centrem.⁶⁰

5.1 Prevence, projekty a akce školy

Prevence na škole

Škola má vytvořen minimální preventivní program, který se řídí prevence patologických jevů na škole (viz příloha č.2.). Aktuální problémy jsou zařazování do úkolů metodika prevence a výchovné poradkyně.

Školní klub

Do školního klubu dochází žáci II. stupně do počtu max. 30 žáků s pravidelnou docházkou. Žáci do školního klubu chodí po skončení vyučování. Školní klub realizuje výchovně vzdělávací činnost mimo vyučování, zejména formou odpočinkových, rekreačních a zájmových činností. Doba pobytu žáka ve školním klubu se řídí údaji uvedenými na zápisním lístku (děti vyplňují na začátku školního roku spolu s rodiči). Ve školním klubu se žák řídí pokyny pedagoga, školním řádem a řádem školního klubu. Školní klub je otevřen každý všední den od 13.40 do 15.20 hod.

Další programy

Škola se účastní několika dlouhodobých projektů: Výukový program péče o chrup, Environmentální vzdělání, Ochrana člověka za mimořádných událostí, Výchova k volbě povolání, Minimální preventivní program, Chceš-li být úspěšný, musíš být zdravý. Třídy se účastní preventivních programů zaměřených

⁶⁰ Srov. Školní vzdělávací program *Škola, brána života otevřená* [online]. Jihlava: Křesťanská základní škola v Jihlavě, 2007 [2008-04-20]. Dostupné WWW: <<http://www.kzs.ji.cz/common.php?menu=11>>

na utužování kolektivu, týmu a respektování druhých, např. v Centru prevence Vrakbar.

Akce školy

Pravidelné školní akce: Mikulášská nadílka, Vánoční besídka, Závěr školního roku, Vyprovázení žáků devátého ročníku, sportovní i kulturní akce školy, lyžařský kurz, škola v přírodě, cyklistický kurz, zahraniční pobytový zájezd, kulturně-historické exkurze do Prahy, školní výlety. Škála bohatou nabídku zájmových kroužků, hudební nauka (hra na klavír, hra na flétnu, hra na kytaru, německý jazyk, počítačový kroužek, přírodopisný kroužek, jóga pro děti, výtvarný kroužek, náboženství). Žáci mohou využít také služeb školní knihovny, školní družiny, informačního-vzdělávacího centra.

5.2 Záškoláctví a postup řešení na Křesťanské základní škole v Jihlavě

Škola za rok 2006/2007 měla celkem 17 případů záškoláctví. Nejvíce neomluvených hodin bylo 97 hodin za školní rok. Většina ostatních záškoláků měla kolem dvaceti neomluvených hodin za školní rok. Při návštěvě školy jsem o tomto problému hovořila s ředitelkou, metodikem prevence a třídní učitelkou z I. stupně. Pracovníci uvedli, že záškoláctví je řešeno v několika úrovních. Při jedné až deseti neomluvených hodinách je volán zákonný zástupce do školy, kde je o záškoláctví rodič informován a je dohodnut postup nápravy. Záškoláctví je také probíráno se žákem, škola se aktivně snaží zjistit přímo u žáka, proč do školy nedochází. Žák o problému hovoří s třídním učitelem, metodikem prevence a nebo se může svěřit jakémukoliv zaměstnanci školy.

Škola má ve školním řádě ustanoveno, že zákonný zástupce je povinen nepřítomnost žáka omlouvat do 72 hodin. Pokud se tak nestane je nepřítomnost

brána jako záškoláctví a je navázána komunikace s rodičem, kde je na toto upozorněn. Pracovníci uvedli, že rodiče většinou omlouvají děti včas. Na spolupráci s rodiči si škola velmi zakládá a uvádí, že komunikace s rodiči je na dobré úrovni. Rodiče na výzvu školy reagují a při problémech se do školy dostaví. Do minulého školního roku byly všechny případy záškoláctví hlášeny na OSPOD. Od tohoto školního roku jsou hlášeny případy, které překročí 10 hodin. Spolupráce mezi OSPOD je na velmi dobré úrovni.

Výchovná komise je svolávaná vždy, když se u žáků vyskytne aktuální problém k řešení. Opakované záškoláctví je okamžitě hlášeno na OSPOD a škola u problémových žáků postup nápravy často konzultuje.

5.3 *Kasuistiky*

Kasuistika I. – dívka, I. stupeň, za školní rok 2006/2007 celkem 97 hodin neomluvených, opakované záškoláctví, řešeno na OSPOD.

Dívka od počátku roku chyběla určité dny v týdnu, kdy byly v rozvrhu hodiny tělocviku. Matka dceru omlouvala náhlým onemocněním (bolesti břicha, hlavy, nevolnosti). V době nemoci byla dívka několikrát viděna svými spolužáky venku. Omluvenky nikdy nebyly podloženy lékařským potvrzením. Na konci roku dívka propadala z pěti předmětů.

Dle spisu vyplývá, že dívka je nezralá osobnost dítěte, má sklon k lhaní a podvádění. Dívka nemá ve škole žádné kamarády, do kroužků nedochází. Výchovu dívky obstarává její babička, která je v rodině dominantní osobou. Matka k dceři nemá vytvořen citový vztah (dle vyjádření třídní učitelky). Komunikace s matkou obtížná. Matka byla v počátku volána několikrát do školy (září a říjen), na výzvu se dostavila jen jednou, kde s třídní učitelkou dojednala

podmínky spolupráce. Tyto podmínky však matka nedodržela. Škola záškoláctví hlásila na OSPOD, kde si případ převzali. Každá další neomluvená hodina byla nahlášena na OSPOD.

Kasuistika II. – chlapec, integrovaný žák prvního stupně, má nastaven individuální vzdělávací plán ZvŠ. V prvním pololetí měl 13 neomluvených hodin. Příprava do školy je nestálá, má neúplné domácí úkoly, nenosí pomůcky, má nedostatečnou úpravu sešitů. Chlapec často vyvolává konflikty, třídní učitelka si stěžuje na nevhodné chování ve výuce (dostal již několik poznámek). Odmítá spolupracovat s asistentkou. Do volnočasových aktivit na ZŠ nedochází. Ve volném čase dochází do kroužků do Oblastní charity Jihlava.

Chlapec chodí do školy čistý a nosí pravidelně svačiny. Rodiče se nepodařilo do školy pozvat, proto byl případ předán na OSPOD. V druhém pololetí žádná neomluvená hodina nebyla zaznamenána.

Kasuistika III. – chlapce, II. stupeň, střídavá výchova rodičů, rodiče vůbec spolu nekomunikují, matka má nového druha, opakované záškoláctví.

S chlapcem výchovné problémy nejsou. Je s ním dobrá komunikace, dokáže se svěřit. Chlapec je inteligentní, ale nemá motivaci se učit. Jeho snem je být vojákem z povolání, ale vzhledem ke svému prospěchu se na tuto školu s největší pravděpodobností nedostane. Záškoláctví je u něj opakovanou záležitostí. Rodiče byli voláni do školy. Na výzvu se dostavila jen matka. Matka byla informována o opakovaných nepřítomnostech syna ve škole. Slíbila, že si se synem promluví. Chlapec se svěřil třídní učitelce kam dochází, když není ve škole. Uvedl, že chodí hrát bojové hry do herny. Dále z rozhovoru vyplynulo, že se nedokáže prozatím smířit s novou známostí matky. Rodina je již sledována z dřívější OSPOD. Škola o opakovaném záškoláctví opět OSPOD informovala.

6 Základní škola a Mateřská škola Brno

ZŠ a MŠ Brno
Křenová 21
602 00 Brno

Od června 1993 je zřizovatelem školy městská část Brno-střed. Základní škola je úplnou spádovou školou s 1 – 9 ročníkem. Kapacita školy je 300 žáků. Ve školním roce 2006/2007 má škola 210 žáků. V současné době má ZŠ 9 tříd běžných, 4 třídy speciální, ve kterých jsou vzděláváni žáci s lehkým mentálním postižením (2 třídy - 2. a 3. ročník spojený a samostatný 5. ročník), dále žáci se speciálními poruchami učení (1 třída) a žáci s poruchami chování (1 třída). Škola již čtrnáct roků provozuje přípravný ročník pro děti s odkladem školní docházky. V posledních letech začala škola zřizovat třídy pro žáky se zdravotním postižením.

Škola je komplexní zařízení pro základní vzdělávání a předškolní výchovu. Toto spojení umožňuje výchovnou péči o děti ze sociálně problematickejšího prostředí, kterých je v lokalitě poměrně hodně. Škola přijala zásady komunitního vzdělávání a snaží se je realizovat širokou nabídkou aktivit určených nejen pro žáky, ale i jejich rodiče a širší veřejnost v lokalitě.

Škola nabízí multikulturní prostředí s individuálním přístupem. S přípravou dětí na vzdělávací proces se začíná již v přípravném ročníku. Na obou stupních školy učitelům vypomáhají asistenti pedagoga pro sociálně znevýhodněné žáky. Na škole je zřízeno školní poradenské pracoviště, jehož členy jsou školní psycholožka, výchovná poradkyně a metodik prevence.

Komunitní škola je škola, která kromě tradičního vzdělávání daného zřizovatelem, nabízí i další mimoškolní aktivity. Je postavena na třech základních principech vzdělávání. Je to celoživotní proces, každý jedinec nese odpovědnost

za kvalitu života ve své komunitě, každý člověk má právo se podílet na uspokojování potřeb obyvatel své komunity. Jedním ze základních posláních komunitních škol je přitáhnout maximum lidí a vytvořit ze školy místo pro generační, kulturní, komunitní a sociální dialog a prostor pro odpočinek, vzdělávání a setkávání. Školy, které jsou komunitní, se drží několika zásad: být otevřena aktivitám nad rámec běžného provozu, rychle a kvalitně reagovat na veškeré potřeby obyvatel čtvrti, města nebo obce, nabízet vysoký standard služeb, neustále se snažit o vlastní zdokonalování. Škola aktivně spolupracuje s obecně prospěšnou společností Nová škola Praha.

Vzdělávací programy školy pro 1.-9. ročník je Pojdme si hrát a Základní škola. Ve školní budově je 19 učeben. Z toho je 1 počítačová učebna, 1 jazyková učebna, 2 multimediální pracovny pro dělení tříd, 1 místnost školní družiny, 1 odborná učebna fyziky, učebna pro výuku integrovaných žáků v českém jazyce.

Pedagogický sbor je tvořen ředitelem školy, 1 zástupcem ředitele, 19 učiteli (včetně výchovného poradce), 4 asistenty pedagoga a 1 vychovatelkou ve školní družině. Plně kvalifikovaných je 80 % pedagogického sboru. Ve sboru jsou 4 speciální pedagogové. Ve škole pracuje školní psycholog, poradce pro volbu povolání, metodik prevence sociálně patologických jevů.

Většina žáků bydlí ve spádové oblasti školy, někteří bydlí v sousedních spádových oblastech. Několik žáků dojíždí ze vzdálenějších částí Brna (diagnostikované poruchy učení, potřeba individuálního přístupu v menším kolektivu dětí). Většina žáků školy pochází ze sociokulturně znevýhodněného prostředí. Více než 80% žáků je romského etnika.

Rodiče dostávají informace o výsledcích vzdělávání svých dětí prostřednictvím žákovských knížek, na třídních schůzkách, konzultačních hodinách, případně osobně v úřední dny. Pro rodiče a veřejnost škola pořádá Den otevřených dveří, Jarmark, kulturní představení a vystoupení žáků školy.

Na programu se podílí i mateřské školy a přípravný ročník. Rodiče se mohou vyjadřovat k aktuálním problémům vzdělávání a výchovy dětí. Při vzdělávání a výchově skupinově a individuálně integrovaných žáků je úzká spolupráce s Pedagogicko psychologickou poradnou Brno a se Sociálně pedagogickým centrem Sekaninova.⁶¹

6.1 Prevence, projekty a akce školy

Nízkoprahový klub KŘENKA

Náplní projektu je provoz nízkoprahového klubu pro děti ze sociokulturně znevýhodňujícího prostředí (převážně romské). Klub poskytuje dětem bezpečný prostor pro smysluplné využívání volného času a také potřebné zázemí pro přípravu na vyučování. Hlavním cílem klubu je zaujmout děti pestrou nabídkou volně přístupných a atraktivních volnočasových aktivit, a ukázat jim cestu ke zdravému životnímu stylu.

Avas džas sikh'ol, čhavore! („Pojďme se učit, děcka!“)

Hlavním cílem školy je pozitivně změnit postoj žáků 2. stupně se zdravotním a sociálním znevýhodněním ke vzdělání a jeho významu pro uplatnění na trhu práce. Běžný způsob výuky s více počty žáků neumožňuje dostatečně se věnovat žákům s výukovými potížemi a nemotivuje žáky k zájmu o vzdělávání. Snížení počtu žáků v pracovních skupinách umožňuje individuální přístup k žákům, větší zájem žáků o probíranou látku, možnost seberealizace v kolektivu, prostor pro týmovou spolupráci, uplatnění alternativních metod ve výuce, využívání moderních didaktických pomůcek pro každého žáka, zlepšení vyučovacích výsledků, efektivnější uplatnění získaných dovedností ve společných

⁶¹ Srov. Základní škola a Mateřská škola Brno [online]. Brno: Základní škola a Mateřská škola Brno, [2008-05-02]. Dostupné na WWW : < <http://www.zskrenova.cz/navigace/obsah.php> >

hodinách jednotlivých předmětů kmenových tříd, zvýšení školní úspěšnosti, sebedůvěry a zájmu o další vzdělávání.

Další volnočasové kroužky

Keramická a výtvarná dílna, volejbal, floorball, hra na kytaru, počítačový kroužek, soubor romských tanců DŽIVIPEN.

Dramatická výchova

Škola se snaží preventivně působit pomocí dramatické výchovy. V rámci projektu „Avas džas sikhľol, čhavore“ má dramatické výchovy za cíl rozvoj osobnosti žáků a motivace k dalšímu seberozvoji v oblasti prevence patologických jevů. Zvolená témata jsou prezentována tak, aby provokovala k přemýšlení, srovnávání, aby docházelo k prožívání, k hlubšímu porozumění určitému problému. Je na každém účastníku, aby si sám vyvodil určité závěry. Výsledná miniinscenace působí při předvedení jako modelová metoda, jejímž prostřednictvím žáci získávají vědomosti o tématu. Tímto způsobem se snažíme o změnu v chápání názorů, jejich prozkoumávání a vyvozování vlastních hodnocení.⁶²

6.2 Záškoláctví a postup řešení na Základní škole a mateřské škole Brno

Škola za rok 2006/2007 měla celkem 44 případů záškoláctví, která byly řešeny přes výchovnou komisí. Celkový průměr zameškaných hodin na jednoho žáka za pololetí dělá v průměru asi 100 hodin. Většina žáků měla k záškoláctví ještě jiný výchovný problém, který se řešil. Nejvíce neomluvených hodin u žáka bylo 750 za školní rok. Co se týče neomluvených hodin menších než deset, škola

⁶² Srov. Základní škola a Mateřská škola Brno [online]. Brno: Základní škola a Mateřská škola Brno, [2008-05-02]. Dostupné na WWW : < <http://www.zskrenova.cz/navigace/obsah.php> >

přímo u jednotlivých žáků neviduje, jelikož toto řeší třídní učitel sám a je vše evidováno jen ve výkazech třídy.

Záškoláctví do deseti hodin je řešeno přímo třídním učitelem, který volá rodiče do školy. Jak vyplynulo z rozhovorů s učiteli, spolupráce s rodiči je velmi těžká. Rodiče se do školy dostaví, učiteli všechno slíbí, ale úmluvy většinou nedodržují. U žáků kteří mají nad deset hodin neomluvených je stanoveno ředitelem školy, že omlouvání docházky bude prováděno do 72 hodin a nepřítomnost bude výhradně omlouvat lékař.

Výchovná komise se v průměru schází čtyřikrát do roka (je to dáno dle potřeby). Pedagogové mají zkušenosti, že k výchovné komisi se nedostavuje polovina rodičů. Tyto případy jsou předávány na OSPOD, kteří se snaží rodinu kontaktovat v jejich bydlišti. U většiny případů záškoláctví se jednalo o opakované záškoláctví a každé další záškoláctví po výchovné komisi jednotlivých žáků bylo hlášeno OSPOD. Spolupráce mezi OSPOD a školou je dle slov zástupkyně školy dobrá. Horší domluva je dle sdělení pracovníků potom s policií. Škola několikrát posílala hlášení o záškoláctví na policii, ale policie to vždy vrátila, protože argumentovala tím, že hlášení může podat jen OSPOD.

Škola každé záškoláctví hlásí Magistrátu města Brna – oddělení péče o dítě, přestupkové komisi Brno-střed, Úřadu městské části Brno-střed - odboru sociálnímu a zdravotnímu.

6.3 *Kasuistiky*

Kasuistika I. - dívka, I. stupeň, vychovávaná matkou, otec ve výchově nefiguruje.

Matka je samoživitelka, bydlí s dcerou sama. Prarodiče bydlí na druhé straně města a vnučku si občas berou na víkendy. Matka odchází brzo ráno

do práce a dívka se do blízké školy chystá sama. Škola neměla tři dny informaci, co je se žákyní, proto volala třídní učitelka matce do práce. Z rozhovoru třídní učitelky a matky bylo zjištěno, že dcera nemocná není a matka nevěděla, že dívka do školy nechodí. Následně vyšlo najevo, že dívka v pondělí zaspala, a protože se bála přijít pozdě, zůstala doma a hrála si s panenkami. Ostatní dva dny se jí do školy moc nechtělo, a proto do školy nešla. Záškoláctví bylo řešeno v rámci školy, kdy bylo domluveno s matkou, že pokud by dívka do školy nepřišla a matka by dceru hned ráno neomluvila telefonicky, bude třídní učitelka matku informovat. Matka také uvedla, že poprosí sousedku, která je v důchodu, aby dívku ráno zkontrolovala. Záškoláctví se již neopakovalo.

Kasuistika II. – chlapec, II.stupeň, vychovávají oba rodiče, starší sourozenec vysokoškolák.

U chlapce již v loňském roce nastaly vážné kázeňské prohřešky. Chlapec je živý, temperamentní, těžko se soustředí, je dyslektik. Chlapec je drzý na učitele a hrubý na spolužáky, odmítá spolupracovat, celková instabilita. Od října začal nepravidelně nedocházet do školy (na konci roku 50 hodin neomluvených). Situace byla řešena rodiči přes třídního učitele, ale záškoláctví se objevovalo dále. Případ byl řešen výchovnou komisí a předán na OSPOD. Výchovné prohřešky přetrvávají. Matka uvedla, že si s chlapcem neví rady, doma neposlouchá, je trucovitý a labilní. Na konci roku dítě bylo hospitalizováno na dětské psychiatrii. V letošním školním roce došlo k celkovému zklidnění, záškoláctví přetrvává, ale v menší míře než vloni.

Kasuistika III. – záškoláctví u sourozenců, do školy dochází celkem tři děti, vychovávají oba rodiče, celkem mají sedm dětí. Dvě děti chodí na I.stupeň, jedno dochází na II. stupeň. Rodiče nepracují. Rodina žije v suterénním bytě, který po všech stránkách nevyhovuje – velmi nuzné podmínky. Rodinu má v péči již několik let OSPOD.

Do školy děti střídavě chodí a nechodí. Třídní učitelka z nižšího stupně se do rodiny vydala na návštěvu, jelikož na rodiče nemá žádný přímý kontakt. Při návštěvě běhaly děti před domem, i když dle matky jsou nemocné. Potvrzení od doktora však nemá. Matka učitelce slíbila, že děti do školy bude posílat pravidelně a pokud budou nemocné, potvrdí jí to doktor. Slib nebyl dodržen. Děti nenosí žádné pomůcky, svačiny, často chodí špinavé, nepřipravují se, rodiče o školní výsledky nejeví zájem. Škola předává záležitost OSPOD, které si po zbytek roku vyžaduje pravidelné hlášení o docházce dětí do školy. Rodiče se snaží děti omlouvat včas, ale třídní učitel má podezření na skryté záškoláctví. Děti měly za celý rok dohromady 350 hodin neomluvených.

Kasuistika IV. - dva sourozenci, nejmladší v rodině, dívka II. Stupeň, chlapec první stupeň. Dívka měla 750 zameškaných a neomluvených hodin, chlapec 461 zameškaných neomluvených. Sourozenci se často potulují po ulicích. Rodina žije ve velmi špatných hygienických podmínkách. Několikrát se stěhovala. Do školy chodí neupravení, bez svačiny, pomůcek a domácích úkolů. Rodina je v péči OSPOD již řadu let. Někteří starší sourozenci vyrůstali v dětském domově. Jde o rozsáhlé opakující se záškoláctví. Každý měsíc škola zasílá zevrubná zprávu na OSPOD. Rodiče se před úřady skrývají, velmi těžká spolupráce. Do školy na výzvy se dostavují jen starší zletilí sourozenci. Rodiče své děti neomlouvají, se školou nekomunikují. Na konci roku OSPOD podává výchovné opatření. Děti přestávají do školy chodit.

Kasuistika V. – dívka, II. stupeň, vychovávaná oběma rodiči, premiantka třídy. S dívkou nebyly žádné výchovné problémy.

Dívka je tichá a patří k nejlepším žákyním na škole. Dívka chodila do školy čistá, se svačinou, vždy měla napsané úkoly a měla pomůcky. Spolupráce s rodinou na dobré úrovni. Rodiče již týden žačku neomluvili. Učitel několikrát neúspěšně volal rodičům, ale nikdo se neozval. Po týdnu je případ nahlášen na OSPOD, které provádí šetření v místě bydliště. Od sousedů se pracovník

OSPOD dozvídá, že dítě je pohřešováno. Na policii bylo zjištěno, že rodiče vypověděli, že dcera utekla.

Kasuistika VI. - dívka, II. stupeň, vychovávaná nevlastní matkou, která je na invalidním vozíku. Dívka pochází z prvního manželství otce. Po rozvodu svěřeno do výchovy otci. Otec se znovu ožení a před dvěma lety zemřel. Dívka je posledním nezletilým dítětem v rodině. Nevlastní matka potřebuje stálou pomoc. Dívka často chybí z důvodu nemocí (podezření na skryté záškoláctví). Škola se domnívá, že dívka zůstává doma z důvodu pomoci invalidní matce. Její školní výsledky jsou v posledním roce žalostné. Z několika předmětů není klasifikována. Nemoci jsou matkou řádně omlouvány vždy včas. Většina nemocí je potvrzena lékařkou. Škola se informovala u lékařky dítěte, která jim řekla, že dívka většinou chodí s bolestmi břicha, krku, hlavy, či jiným nespecifickým onemocněním, jednou za dva měsíce má silné nachlazení či angínu. Dále uvedla, že dívka chodí k lékaři sama. Zatím, žádné vyšetření neukázalo příčinu nemoci. Škola udržuje pravidelný kontakt s lékařkou. Dívka měla za celou dobu žádnou neomluvenou hodinu a celkem omluvených hodin bylo asi 500.

7 Diskuse

Dle mého názoru řešení záškoláctví je problém školy i rodiny. Pokud ovšem rodina nemá zájem na řešení, škola mnoho prostředků nemá. Její největší zbraní je tedy předcházet tomuto problému prevencí.

Pokud se jedná o samotné řešení škola by se měla zaměřit na řešení hlavně s kooperací s rodiči a zapojit do diskuze i dítě. Dle mého mínění a zkušeností se učitelé a málo ptají žáka, proč chodí za školu. Je snaha dítě potrestat, ale na důvod proč to dělá, se již tak nezaměřují.

Pokud se nezajímáme o příčinu záškoláctví, dítě bude svůj skutek opakovat vždy, když bude mít pocit, že školu nezvládá...⁶³

Dále se kloním k názoru, že nejdůležitějším faktorem vzniku a řešení záškoláctví je vliv rodinného prostředí. Rodiče často nevědí, kde a s kým děti jsou, když nejsou doma. Pocházejí z málo motivujícího prostředí nebo rodiče jsou příliš zaměřeni na svoji kariéru a nemají na děti čas.

7.1 Diskuse I. – Křesťanská základní škola v Jihlavě

Základní škola, se dle mého názoru, vymyká prostředím běžných základních škol. Ve škole vládne velmi pohodová a rodinná atmosféra. Škola je otevřená aktivitám svých žáků, rodičům a velmi dobře spolupracuje s ostatními školami, institucemi a je otevřena návštěvám studentů a praktikantů.

Škola nemusí dodržovat limity žáků na třídu, protože je soukromým zařízením, což je pro ni nesporná výhoda. Malý počet žáků umožňuje velmi individuální přístup učitele k žákovi, takže ve třídě vedle sebe najdeme velmi nadaného žáka a zároveň žáka, který má nastaven individuální plán, jelikož učivo základní školy by nezvládl. Pedagogičtí pracovníci jsou sehraným týmem. Tyto aspekty mají podstatný vliv na řešení záškoláctví a dalších negativních jevů jako je vandalismus (škola neměla žádný případ na svém majetku), krádeže či šikanu. Vzhledem k tomu, že školu vyhledávají především rodiče žáků, kteří potřebují individuální péči a nebo specifický přístup, je tento přístup velkým úspěchem v prevenci patologických jevů. Škola má dále velmi dobře zpracován program minimální prevence a nastavenou spolupráci s nízkoprahovým centrem Vrakbar, které se školou spolupracuje na prevenci šikany a utužování dobrých třídních

⁶³ Srov. KYRIACOU, CH. *Řešení výchovných problémů*. s. 51.

vztahů mezi spolužáky. Škola svým žákům nabízí mimoškolní aktivity přímo ve škole, které přispívají k omezení těchto jevů. Dokáže nabídnout alternativy k užitečnému trávení volného času.

Spolupráce OSPOD se školou, dle mých zkušeností z praxe, je na velmi vysoké úrovni. Případy záškoláctví jsou řešeny ve škole jak se samotným žákem (což stále ještě není běžným postupem), tak s rodiči (pokud to rodiče chtějí řešit). OSPOD také spolupracuje na postupu řešení se školou, takže postup obou institucí je jednotný, což má své nesporné výhody. Z praxe na jiných ZŠ od sociálních pracovníků vím, že škola při výchovné komisi většinou nedá žákovi možnost se vyjádřit ke svému činu. Tady se žákem o problému hovoří.

Líbí se mi, že pedagogové dokáží problém, který se ve třídě a škole vyskytne, řešit velmi rychle a efektivně. Prevence je postavena na problému, který je právě ve škole aktuální. Sami žáci se mohou k danému problému vyjádřit.

Domnívám se, že program prevence školy a netradiční přístup je zde na velmi vysoké úrovni a efektivně eliminuje problém záškoláctví. Případů je zde sedmáct, ale pokud uvážíme, že škola do případů zaznamenává i žáky s jednou neomluvenou hodinou, je to velmi obdivuhodné číslo.

7.2 Diskuse II. - Základní škola a Mateřská škola Brno

Vedení školy vidí záškoláctví svých žáků jako velký problém. Odhalené záškoláctví je jen špička ledovce. Škola se snaží s tímto problémem bojovat právě preventivními programy, ale bohužel se jí to nedaří tak, jak by si přála. Důvody nezdaru řešení nebo omezení záškoláctví vidí v problematické komunikaci s rodiči, v nejednotném postupu úřadů a organizací, které v dané oblasti působí a organizují dobrovolné doučování. Dále uvádí, že příliš dlouho trvá projednání výchovného opatření u soudu. Projednání se táhne několik drahocenných měsíců.

Děti mají kumulované problémy, záškoláctví je jen jedním problémem v řadě, který se u dětí vyskytuje.

Domnívám se, že škola v lokalitě má velmi těžké postavení. Škola je spádovou školou, do které by dle počtu obyvatel mělo docházet o 1/3 více žáků než do ní dochází nyní. Dále z rozhovoru s pedagogy vyplynulo, že většina dětí je z velmi slabých sociálních poměrů, které dítě nestimulují ke vzdělávání.

Velkým problémem žáků je skryté záškoláctví, proti kterému škola jen těžko něco zmůže. Škola má také velmi specifické rozložení žáků, je zde 80% dětí romského původu.

Z rozhovorů s pracovníky mohu vytvořit několik poznatků, které přispívají k řešení záškoláctví:

- vzhledem k tomu, že má škola jen jednoho metodika prevence, je tento pracovník velmi vytížený, nezbývá mu přes veškerou agendu více času na prevenci v rámci vyučování
- škola má velmi dobře nastaven program přípravného ročníku, který dětem pomáhá zvládat náročnou školní docházku
- byla by potřeba větší kooperace mezi neziskovými organizacemi, sociálními pracovníky a školou, které v oblasti působí
- snížení počtu žáků ve třídách, aby učitelé mohli individuálně pracovat s žáky - toto se daří v rámci projektu - Avas džas sikh'ol, čhavore! (Pojďme se učit, děcka!) – tento projekt je však krátkodobá záležitost
- zkrácení vyučovacích hodin na 35 minut
- dětem ze sociálně slabých rodin předplacení obědů – vzhledem k tomu, že děti často nenosí svačiny ani obědy do školy. Děti by měly stravu zajištěnu, což by bylo pro ně dalším motivem do školy přijít
- navýšení počtu asistentů
- proces schvalování projektů, které školy mají rozjednány je velmi zdoluhavý a někdy jsou jim peníze přislíbeny až v polovině pololetí, takže realizace projektů je velmi složitá

- pracovníci se domnívají, že legislativní rámec je nastaven dobře. Ale uvítali by, kdyby školní komise či přestupková komise měla právo nařídit zákonnému zástupci povinnou návštěvu, například rodinné poradny, pedagogicko-psychologické poradny nebo jiného zařízení, kde se problém bude dále s rodinou i dítětem řešit, nebo krátkodobý pobyt ve středisku výchovné péče (nyní rodiče s tímto pobytem musí souhlasit a pobyt je navíc placený)
- práce s rodinou, více rodiče zapojit do aktivit školy v rámci otevřených akcí, akcí pro rodiče a děti a další.

Pracovníci školy uvádějí, že některé změny jsou otázkou peněz a drobných úprav v legislativě. Některé změny jsou v moci rodičů, aby se dokázali se školu na řešení problému domluvit. Proces přístupu romské komunity ke vzdělání je běh na dlouhou trať. Dobrým signálem ke zlepšení je to, že zástupci škol s podílem etnických žáků ve škole se snaží spolupracovat. V rámci setkání si vyměňují poznatky a zkušenosti a řeší i problémy týkající se chodu škol.

ZÁVĚR

Ve své práci jsem se snažila stručně zmapovat příčiny záškoláctví na dvou základních školách, které vyplývají jak z rodinného, tak i ze školního prostředí. Dále jsem chtěla poukázat na problém záškoláctví, který si zaslouží více společenské pozornosti, jelikož má přímý vliv na budoucí uplatnění dětí v dalším životě a ve společnosti vůbec.

Praktická část práce obsahuje podrobný popis jevu záškoláctví na dvou vybraných základních školách a je malým nahlédnutím do praxe, tedy na aktuální stav problému záškoláctví. Pracovníci školy se nebáli o problému se mnou hovořit a pomohli mi zmapovat stav záškoláctví přímo v jejich daném prostředí. V praktické části jsem se nesnažila o srovnání obou škol, jelikož závěry by byly zkreslené z důvodů specifického prostředí i skladby žáků na škole, ale jedná o popis prevence a řešení záškoláctví na daných školách.

Problém záškoláctví je velmi složitý již z toho důvodu, že záškoláctví se nedotýká jen školy a žáka, ale na problém má vliv hlavně rodinné prostředí dítěte. Může z prostředí vyvěrat a řešení přímo ovlivňuje. Pokud není motivace ze strany rodiny problém řešit, zvládnutí řešení záškoláctví je pro školu velmi obtížná a dlouhotrvající záležitost, jak to vyplývá z uvedených kasuistik i z praktické části práce.

Role sociálního pracovníka má na řešení problému velký vliv. Pokud škola a rodina záškoláka není schopna komunikovat, funkce sociálního pracovníka se stává důležitá a nezastupitelná. Důležitá je také kooperace školy a sociálního pracovníka, jak je patrné v prvním případě na Křesťanské základní škole v Jihlavě.

Preventivní program, který má Křesťanská základní škola v Jihlavě sestaven, je velmi inspirativní a velmi dobře aplikovatelný s úpravami i na další základní školy.

V druhém uvedeném případě (ZŠ Křenová Brno) je velmi netradiční složení žáků ve škole – více než 80 % žáků romského etnika oproti běžnému typu škol. Škola je běžnou základní školou a tedy je velmi těžké pro ni přednastavit podmínky tak, aby se zde více mohla uplatňovat individuální výuka, kterou by tyto děti potřebovaly.

Sankce, které jsou legislativně ukládány při záškoláctví, jsou spíše směřovány na zákonného zástupce nezletilého dítěte (trestní stíhání). Pokud je podán návrh na výchovné opatření, projednání trvá dlouhé měsíce a dítě stále zanedbává školní docházku. Navíc soudní přelíčení a následně i trest má vliv i na širší okolí rodiny – rodina je více sledována, zákonní zástupci mají trest zapsán v trestním rejstříku. Dítě je za své záškoláctví většinou potrestáno jen sníženou známkou z chování, což podle mě může být trestem, který nemá na dítě z vyššího ročníku základní školy téměř žádný účinek. Při projednávání záškoláctví před výchovnou komisí není žák většinou účasten a nemá možnost se ke svému prohřešku vyjádřit.

Má práce měla za cíl informovat o problému záškoláctví, jsem si vědoma, že jsem nevyčerpala celé téma a neodhalila jsem všechny nedostatky spojené s tímto problémem. Domnívám se, že práce může sloužit jako podklad pro výzkum záškoláctví a případné navržení preventivních programů, které by mohly využít další školy.

Literatura:

FONTANA, D. *Psychologie ve školní praxi*. 1.vyd. Praha: Portál, 1997. 384 s. ISBN 80-7178-063-4

HAVLÍK, R.; KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. 174 s. ISBN 80-7178-635-7

HEYNE, D.; ROLLINGS, S. *School Refusal*. Oxford: BPS Blackweel. 2002

HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. 1. vyd. Praha: Prortál, 2004. 176 s. ISBN 80-7178-927-5

HUČÍN, J. Romové jsou jiní a jiní zůstanou. *Psychologie*, 2004, roč. X. č.5, s. 9-13.

JŮVA, V., ET AL. *Základy pedagogiky pro doplňující pedagogické studium*. 1.vyd. Brno: Paido, 2001. 118 s. ISBN 80-85931-95-8

KOPÁČKOVÁ, J. Školní zralost a školní připravenost. *Informatorium*, 2004, roč. XI. č. 2. s.6-8.

KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. 2.vyd. Praha: Portál, 2005. 255 s. ISBN 80-7367-014-3

KOLÁŘ, Z.; ŠIKULOVÁ, R. *Hodnocení žáků*. 1. vyd. Praha: Grada, 2005. 160 s. ISBN 80-247-885- X

KROWATSCHEK, D.; DOMSCH, H. *Do školy beze strachu*. 1.vyd. Brno: Computer Press, 2007. 144 s. ISBN 978-80-251-1767-5

KYRIACOU, CH. *Řešení výchovných problémů*. 1.vyd. Praha: 2005. 151 s. ISBN-80-7178-948-3

LANGMEIER, J.; KREJČÍŘIKOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. 3. vyd. přeprac. a dopl. Praha: Grada, 1998. 344 s. ISBN 80-7169-195-X

LAZAROVÁ, B. Děti za školou. *Učitelské listy*, 1997, roč. IV, č. 9, s.19.

MARTIN, M.; WALTMANOVÁ-GREENWOODOVÁ C. *Jak řešit problémy dětí ze školou: Lexikon pro rodiče*. 1. vyd. Praha: Portál, 1997. 328 s. ISBN 80-7178-125-8

MATOUŠEK, O.; KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998. 336 s. ISBN 80-7178-226-2

- MATĚJČEK, Z.; DYTRYCH, Z. *Jak a proč nás děti trápí*. 1.vyd. Praha: Grada, 1997. 192. s. ISBN 80-7169-587-4
- MATĚJČEK, Z.; DYTRYCH. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. 1. vyd. dotisk, Praha: Grada, 2005. 128 s. ISBN 80-247-0332-7
- MATĚJČEK, Z.; POKORNÁ, M. *Radosti a starosti*. 1. vyd. Jinočany: H+H, 1998. 205 s. ISBN 80-86022-21-8
- Mezinárodní klasifikace nemocí – 10. revize, *Duševní poruchy a poruchy chování*. Dotisk 1. vyd. Praha: Psychiatrické centrum, 1997. 282 s. ISBN 80-85121-37-9
- MERTIN, V. *Individuální vzdělávací programy*. 1. vyd. Praha: 1995. 108 s. ISBN 80-7178-033-4
- MONATOVÁ, L. *Pedagogika speciální*. 1. vyd. Brno: Masarykova Univerzita, 1994. 199 s. ISBN 8021010096.
- MÖNKS, F.; YPENBURG, I.; ŠMARDA, J. *Naše dítě je velmi nadané*. Grada., Praha 2002. 98 s. ISBN 80-247-0445-5
- MOUSSOVÁ, Z. A KOL. *Pedagogicko-psychologické poradenství I*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2005. 207 s. ISBN 80-7290-215-6.
- NOVOTNÁ, M.; KREMLIČKOVÁ, M. *Kapitoly ze speciální pedagogiky pro učitele*. 1. vyd. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1997. 115 s. ISBN 80-85937-60-3.
- PEŠKOVÁ, I.; ŠAMALÍK, M. *Poradenská psychologie pro děti a mládež*. 1.vyd. Praha: Grada, 2006. 152 s 80-247-1216-4
- PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. 488 s. ISBN 80-7178-631-4
- PRŮCHA, J. *Přehled pedagogiky*. 1.vyd. Praha: Portál, 2000. 272 s. ISBN 80-7178-399-4
- ŠOTOLOVÁ, E. *Vzdělávání romů*. 1. vyd. Praha: Grada, 2000. 96 s. ISBN 80-7169-528-9
- VÁGNEROVÁ, M.; ŠTRUMA, J.; KLÍMA, P. *Patopsychologie dítěte pro speciální pedagogii*. 1.vyd. Praha: SPN 1988. 186 s.
- VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. vyd. rozš. a přeprac. Praha: Portál, 2004. 872 s. ISBN 80-7178-802-3

ZELINKOVÁ, O. *Poruchy učení*. 5.vyd. Praha: Portál, 2000. 196 s. ISBN 80-7178-481-8

Zákony:

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č.561/2004 Sb., zákon o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání.

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi ve znění pozdějších předpisů.

Metodický pokyn k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví Č.J.:10 194/2002-14. Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.

Internetové odkazy:

VEČERKA, K.; HOLAS, J.; ŠTĚCHOVÁ, M.; DIBLÍKOVÁ, S. *Sociálně patologické jevy u dětí*. [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000 [2008-04-20]. Dostupné na WWW: < <http://www.ok.cz/iksp/docs/252.pdf> > 210 s. ISBN 80-86008-74-6.

NEZVAL, J. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání - verze 2007*. [online]. Praha: MŠMT, 2007 [2008-04-20]. Dostupné z WWW: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani-verze-2007>

Základní škola a Mateřská škola Brno [online].Brno: Základní škola a Mateřská škola Brno, [2008-05-02]. Dostupné na WWW : < <http://www.zskrenova.cz/navigace/obsah.php> >

Křesťanská základní škola v Jihlavě[online]. Jihlava: Křesťanská základní škola v Jihlavě, [2008-04-20]. Dostupné z WWW : <<http://www.kzs.ji.cz/common.php?menu=11>>

Školní vzdělávací program *Škola, brána života otevřená* [online]. Jihlava:
Křesťanská základní škola v Jihlavě, 2007 [2008-04-20]. Dostupné na WWW :
<<http://www.kzs.ji.cz/common.php?menu=11>>

Přílohy:

Příloha č. 1

Metodický pokyn k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví ČJ.:10 194/2002-14.

Příloha č. 2

Minimální preventivní program – Křesťanská základní škola v Jihlavě

Příloha č. 1

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
Čj.: 10 194/2002-14

V Praze dne 11. března 2002

Metodický pokyn

k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování,
prevenci a postihu záškoláctví

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy doporučuje v souladu s § 12 odst. 1 zákona č. 564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství, ve znění pozdějších předpisů, následující jednotný postup při uvolňování a omlouvání žáků základních a středních škol z vyučování a při prevenci a postihu záškoláctví v základních a středních školách:

Čl. I

Prevence záškoláctví

- (1) Dobu a způsob uvolnění žáka ze školního vyučování stanoví školní řád⁶⁴. V případě podezření z nevěrohodnosti dokladu potvrzujícího důvod nepřítomnosti žáka, se může ředitel školy v dané věci obrátit na zákonného zástupce nezletilého žáka, nebo požádat o spolupráci věcně příslušný správní orgán.
- (2) Školní docházku (omluvenou a neomluvenou nepřítomnost) žáků své třídy eviduje třídní učitel.
- (3) Na prevenci záškoláctví se podílí třídní učitel, výchovný poradce a školní metodik prevence ve spolupráci s ostatními učiteli a zákonnými zástupci žáka. Součástí prevence je:
 - a) pravidelné zpracovávání dokumentace o absenci žáků,
 - b) součinnost se zákonnými zástupci,
 - c) analýza příčin záškoláctví žáků včetně přijetí příslušných opatření,
 - d) výchovné pohovory s žáky,
 - e) spolupráce se školním psychologem a institucemi pedagogicko-psychologického poradenství,
 - f) konání výchovných komisí ve škole
 - g) spolupráce s orgány sociálně-právní ochrany dětí apod.

Čl. II

Způsob omlouvání nepřítomnosti, řešení neomluvené nepřítomnosti a postup zúčastněných subjektů

⁶⁴ § 3 odst. 8 a 9 vyhlášky č. 291/1991 Sb., o základní škole, ve znění pozdějších předpisů.

- (1) Nepřítomnost nezletilého žáka základní a střední školy ve škole omlouvá v souladu s platnými právními předpisy zákonný zástupce žáka (popřípadě vychovatel domova mládeže, pokud jde o nezletilého žáka střední školy ubytovaného v domově mládeže); zletilý žák omlouvá svou nepřítomnost sám.
- (2) Základní a střední škola může požadovat, pokud to považuje za nezbytné, doložení nepřítomnosti žáka z důvodu nemoci ošetřujícím lékařem žáka, resp. praktickým lékařem pro děti a dorost, a to pouze jako součást omluvenky vystavené zákonným zástupcem nezletilého žáka (popřípadě vychovatelem domova mládeže, pokud jde o nezletilého žáka střední školy ubytovaného v domově mládeže) nebo omluvenky vystavené zletilým žákem, a to pouze v případě, že nepřítomnost žáka ve škole přesáhne tři dny školního vyučování.
- (3) Na dobu nepřítomnosti žáka ve škole, která předchází návštěvě žáka u ošetřujícího lékaře, resp. praktického lékaře pro děti a dorost, není tento lékař oprávněn vydat potvrzení o nemoci, neboť zpětně nelze jednoznačně a zodpovědně posoudit zdravotní stav žáka.
- (4) Ve zcela výjimečných, individuálně stanovených případech (především v případě časté nepřítomnosti žáka nasvědčující zanedbávání školní docházky) může škola požadovat jako součást omluvenky potvrzení ošetřujícího lékaře, resp. praktického lékaře pro děti a dorost, o nemoci žáka i v případě nepřítomnosti, která nedosahuje délky uvedené v odstavci 2.
- (5) Školy a zdravotnická zařízení, tedy i praktičtí lékaři pro děti a dorost, jsou v souladu s § 10 odst. 4 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, povinni oznamovat orgánu sociálně-právní ochrany dětí skutečnosti nasvědčující tomu, že se v konkrétních případech jedná o děti, na něž se sociálně-právní ochrana zaměřuje (o děti, které vedou zahálčivý nebo nemravný život spočívající zejména v tom, že zanedbávají školní docházku; o děti, jejichž rodiče neplní povinnosti plynoucí z rodičovské zodpovědnosti, nebo tato práva nevykonávají či jich zneužívají apod.).
- (6) O neomluvené i zvýšené omluvené nepřítomnosti informuje třídní učitel výchovného poradce, který tyto údaje vyhodnocuje. Při zvýšené omluvené nepřítomnosti ověřuje její věrohodnost. Neomluvenou nepřítomnost do součtu 10 vyučovacích hodin řeší se zákonným zástupcem žáka nebo zletilým žákem třídní učitel formou pohovoru, na který je zákonný zástupce nebo zletilý žák pozván doporučeným dopisem. Projedná důvod nepřítomnosti žáka a způsob omlouvání jeho nepřítomnosti a upozorní na povinnost stanovenou zákonem. Seznámí zákonného zástupce nebo zletilého žáka s možnými důsledky v případě nárůstu neomluvené nepřítomnosti. Provede zápis z pohovoru (doporučený vzor - příloha č.1), do něhož uvede způsob nápravy dohodnutý se zákonným zástupcem nebo zletilým žákem. Zákonný zástupce nebo zletilý žák zápis podepíše a obdrží kopii zápisu. Případné odmítnutí podpisu nebo převzetí zápisu zákonným zástupcem nebo zletilým žákem se do zápisu zaznamená.

- (7) Během období, kdy škola vyhodnocuje neomluvenou nepřítomnost, může ředitel školy v zájmu zjištění pravé příčiny záškoláctví žáka a jejího odstranění požádat o spolupráci odborníky z oblasti pedagogicko-psychologického poradenství, popř. orgány sociálně-právní ochrany dětí⁶⁵.
- (8) Při počtu neomluvených hodin nad 10 hodin svolává ředitel školy školní výchovnou komisi, které se dle závažnosti a charakteru nepřítomnosti žáka účastní: ředitel školy, zákonný zástupce, třídní učitel, výchovný poradce, zástupce orgánu sociálně-právní ochrany dětí, školní metodik protidrogové prevence, popř. další odborníci a zástupce rady školy, pokud byla zřízena.
- (9) Pozvání zákonných zástupců na jednání školní výchovné komise se provádí doporučeným dopisem. O průběhu a závěrech jednání školní výchovné komise se provede zápis, který zúčastněné osoby podepíší (doporučený vzor - příloha č.2). Případná neúčast nebo odmítnutí podpisu zákonnými zástupci se v zápisu zaznamená. Každý účastník jednání obdrží kopii zápisu.
- (10) V případě, že neomluvená nepřítomnost žáka přesáhne 25 hodin, ředitel školy zašle bezodkladně oznámení o pokračujícím záškoláctví (doporučený vzor - příloha č.3) s náležitou dokumentací příslušnému orgánu sociálně-právní ochrany dětí nebo pověřenému obecnímu úřadu. Tato ohlašovací povinnost vychází z platné právní úpravy⁶⁶.
- (11) V případě opakovaného záškoláctví v průběhu školního roku, pokud již byli zákonní zástupci pravomocným rozhodnutím správního orgánu postiženi pro přešůpek podle ustanovení zákona⁶⁷, je třeba postoupit v pořadí již druhé hlášení o zanedbání školní docházky Policii ČR, kde bude případ řešen jako trestní oznámení pro podezření spáchání trestného činu ohrožení mravní výchovy mládeže⁶⁸. Kopie hlášení o zanedbání školní docházky bude zaslána příslušnému okresnímu úřadu nebo pověřenému obecnímu úřadu.

Čl. III

Závěrečné ustanovení

- (1) Ustanovení čl. II odst. 1 až 5 jsou stanoveny v dohodě se Sdružením praktických lékařů pro děti a dorost České republiky.
- (2) Metodický pokyn nabývá účinnosti dnem vyhlášení ve Věstníku Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.

Mgr. Eduard Zeman
ministr školství, mládeže a tělovýchovy

⁶⁵ § 4 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně - právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁶ § 10 odst. 4 zákona č.359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.
Čl. 13 odst. 13 Pracovního řádu pro zaměstnance škol a školských zařízení č.j. 14269/2001-26.

⁶⁷ § 31 zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích.

⁶⁸ § 167, § 168 a § 217 odst. 1 zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona, ve znění pozdějších předpisů.

§ 10 odst. 4 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně - právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

Příloha č. 2

Minimální preventivní program Křesťanská základní škola v Jihlavě

I. Úvod

- *Minimální preventivní program (dále jen MPP) představuje základní nástroj prevence v resortu školství, mládeže a tělovýchovy, jehož cílem je realizovat preventivní aktivity v základních, středních a speciálních školách, dále pak ve školských zařízeních pro výchovu mimo vyučování.*
- *Mezi hlavní aktivity škol v rámci MPP patří:*
 - *odpovědnost za systematické vzdělávání školních metodiků prevence, výchovných poradců a ostatních pedagogů v metodikách preventivní výchovy, v netradičních technikách pedagogické preventivní péče s dětmi a mládeží (např. techniky rozvíjení osobnosti, metody vytváření pozitivních vztahů mezi žáky a pod.) a v řešení problémových situací souvisejících s výskytem sociálně patologických jevů*
 - *systémové zavádění etické a právní výchovy, výchovy ke zdravému životnímu stylu a jiných oblastí preventivní výchovy do výuky jednotlivých předmětů, ve kterých ji lze uplatnit*
 - *vytváření podmínek pro smysluplné využití volného času dětí a mládeže*
 - *spolupráce s rodiči a osvětová činnost pro rodiče v oblasti zdravého životního stylu a v oblasti prevence problémů ve vývoji a výchově dětí a mládeže*
 - *průběžné sledování konkrétních podmínek a situace ve škole z hlediska rizik výskytu sociálně patologických jevů a uplatňování různých forem a metod umožňujících včasné zachycení ohrožených dětí a mladistvých.*
 - *poskytování poradenských služeb školního metodika prevence a výchovného poradce žákům a rodičům, zajišťování poradenských služeb specializovaných poradenských a preventivních zařízení pro ostatní učitele*

Prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v působnosti resortu školství představuje aktivity ve všech oblastech prevence:

- *prevence závislostí, alkoholismu a kouření*
- *kriminality a delikvence*
- *virtuálních drog (počítače, televize, video)*
- *patologické hráčství (gambling)*
- *záškoláctví*
- *šikanování, vandalismu a jiných forem násilného chování*
- *xenofobie, rasismu, intolerance a antisemitismu.*

Cíle MPP:

- *předcházet vzniku sociálně patologických jevů u žáků*
- *zvyšovat odolnost dětí a mládeže vůči sociálně patologickým jevům*

- snižovat rizika vlivů, které narušují zdravý osobnostní a sociální vývoj mládeže
- snažit se ovlivnit chování žáků ve smyslu podpory zdraví
- zkvalitňovat sociální klima školy a v jednotlivých třídách
- vytvářet otevřené partnerství s rodiči žáků a veřejností
- nabídnout žákům volnočasové aktivity
- zjišťovat situaci ve škole formou dotazníků, anket atd.
- zapojovat do přípravy a realizace MPP ostatní vyučující

II. Úkoly učitelského sboru

1. Kompetence metodika prevence

- Minimální preventivní program (příprava, kontrola)
- Krizový plán
- Ochrana člověka za mimořádných událostí
- školení zaměstnanců v oblasti prevence preventivní aktivity
- Centrum prevence – Klub Vrakbar
- školení zaměstnanců
- člen výchovné komise
- spolupráce s okresním metodikem prevence (Mgr. R. Kejnovská)
- řešení kázeňských přestupků
- s třídními učiteli
- se zákonnými zástupci
- spolupráce s odborem sociálních věcí (2. stupeň)
- svědectví při konfrontaci žáka s policií
- oznámení rodičům při mimořádné situaci
- vytipování problémových žáků
- záškoláctví
- příprava dotazníků pro žáky
- pohovory se žáky v rámci školy
- nástěnka
- nákup odborné literatury

Konzultační hodiny pro žáky i rodiče

pondělí 15.00-16.30 (lichý týden)

2. Kompetence výchovného poradce

- člen výchovné komise
- spolupráce s odborem sociálních věcí (1. stupeň)
- vytytování žáků s SPVU, SPUCH (poruchy učení a chování)
- vede kartotéku integrovaných a evidovaných žáků (vytvoření aktuálních seznamů, průběžná kontrola)
- spoluúčast na tvorbě individuálních vzdělávacích plánů (IVP) a kontroluje je

- svědek při řešení problémů u žáků s SPVU, SPUCH
- účast u zápisu do 1. tříd (podává návrhy na odklad školní docházky)
- péče o vycházející žáky z hlediska dalšího vzdělávání a volby povolání
 - schůzka s vycházejícími žáky (seznámení s možnostmi dalšího studia na středních školách a odborných učilištích)
 - schůzka s rodiči vycházejících žáků
 - odpovědnost za správné vyplnění a odeslání přihlášek na SŠ, SOU
 - vypracovat přehled o úspěšnosti přijímacího řízení
- pohovory se žáky v rámci školy (výukové a výchovné problémy, možnost doručení odborníků či odborných pracovišť
- odpovědnost za schránku důvěry (hledat následná řešení a odpovědi na otázky)
- informovat žáky i pedagogické pracovníky o nových skutečnostech týkající se volby povolání, kritériích PPP, SPC či odboru školství kraje
- Vysočina – nástěnka
- nákup odborné a vhodné literatury

Konzultační hodiny pro žáky i rodiče

pondělí 15.00-16.30 (sudý týden)

3. Úkoly třídního učitele a ostatních vyučujících

- *soustavně sledují vývojové a individuální potřeby žáků*
- *odhalují poruchy vývoje*
- *poskytují dostatek péče žákům se zdravotními a sociálními riziky, handicapovaným žákům, žákům se speciálními poruchami učení a aktuálními problémy*
- *důsledně postihují šikanu, vandalismus, brutalitu a ostatní sociálně patologické jevy*
- *sledují docházku žáků (prevence záškoláctví)*
- *zajišťují volnočasové aktivity*
- *spolupracují se školním metodikem prevence i výchovným poradcem*
- *spolupracují s rodiči*
- *respektují pokyny ředitele školy (popř. metodika prevence)*
- *k zařazení okruhů prevence sociálně patologických jevů do témat plánů*

- *seznámí se*
 - *s MPP Křesťanské základní školy Jihlava na školní rok 2007/2008*
 - *s následujícími metodickými pokyny MŠMT:*
 - *Metodický pokyn MŠMT k prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže (č.j.: 14 514/2000- 51)*
 - *Metodický pokyn MŠMT k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví (č.j.: 10 194/2002- 14)*
 - *Metodický pokyn MŠMT k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol (č.j.: 28 275/2000- 22)*
 - *s postupem školy pro oznamování a vyšetřování sociálně patologických jevů*
 - *Krizový plán*
 - *Diagnostika a vyšetřování šikany*

III. Spolupráce s rodiči

- *na začátku školního roku třídní učitelé předají žákům informační leták, kde budou rodiče*
 - *informování o chodu školy*
 - *seznámení se školním řádem a se způsobem omlouvání nepřítomnosti žáků (postup při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování)*
 - *seznámení s nabídkou nepovinných předmětů, zájmových kroužků a školního klubu*
- *na setkání rodičů budou rodiče seznámeni*
 - *s MPP Křesťanské základní školy v Jihlavě na školní rok 2007/2008*
 - *se způsobem omlouvání nepřítomnosti, řešením neomluvené nepřítomnosti a postupem školy v těchto případech (prevence záškoláctví)*
 - *s postupy, které mají zvolit při zjištění sociálně patologických jevů (př. záškoláctví, šikana, drogové závislosti) – třídní učitelé musí zdůraznit anonymitu a ochotu školy danou situaci řešit v zájmu dítěte*
 - *s programem, který jejich děti absolvují v Centru prevence – Klubu Vrakbar v rámci školního vyučování*

- rodiče budou průběžně informováni prostřednictvím žákovské knížky, mohou také využít internetových stránek školy (oslovení vedení školy)

IV. Spolupráce s dalšími subjekty

- PPP Jihlava, SPC Jihlava
- Policie ČR
- Odbor sociálních věcí Magistrátu města Jihlava
- Centrum prevence – Klub Vrakbar

V. Vlastní práce s žáky

1. MPP pro I. stupeň

- *Aktivity pro žáky – dlouhodobé*
Třídní učitelky průběžně zařadí do tematických plánů v rámci primární prevence následující témata (vhodné jsou hodiny přírodovědy, vlastivědy, českého jazyka, prvouky, výtvarné výchovy, pracovních činností)

1. – 2. ročník

- *zdravá výživa*
- *hygiena a životospráva*
- *jak přicházíme na svět*
- *koníčky a kroužky*

3. – 5. ročník

- *posilování schopnosti vypořádat se s odmítnutím, zklamáním, selháním; řešení konfliktů (upozornit na existenci linky důvěry)*
- *výcvik dovedností, jak čelit negativnímu vlivu vrstevníků (způsoby odmítání)*
- *informace o návykových látkách a jejich účincích (soustředit se spíše na alkohol a drogy)*
- *podporování pozitivních aktivit u dětí (záliby, kroužky)*
- *Aktivity pro žáky – jednorázové*
 - *beseda s Policií ČR – pro žáky 1. a 2. tříd*

2. MPP pro II. stupeň

- *Aktivity pro žáky – dlouhodobé*
-

Učitelé zařadí do tematických plánů následující:

občanská výchova

6. ročník

- *negativní vlivy návykových látek na rodinu, jednotlivce*
- *výcvik schopností řešit problémové situace, učit se odmítání*

7. ročník

- vliv reklamy na člověka
- informace o trestním zákonu, postihy týkající se oblasti drog

8. ročník

- porozumění sám sobě, druhým lidem; rozvinutí pozitivního obrazu a sebehodnocení
- uvědomění si emočních stavů a jejich příčin; ovlivňování emocí
- pochopit pojem konflikt; jak konflikty vznikají, způsoby jejich řešení
- očekávání od drogy a skutečný dopad
- konkrétní informace o účincích drog a jejich vlivu na psychiku a tělesné zdraví
- nácvik odmítnutí nabízené drogy (ale i cigarety nebo alkoholu)

9. ročník

- informace o kontaktních a terapeutických zařízeních v oblasti drogové závislosti
- rozhovor o knize, která se zabývá drogovou problematikou
- další formy závislosti (na hazardních hrách, počítačových hrách apod.)
-

přírodopis

7. ročník

- základní seznámení s rostlinami zneužívanými v současné době pro výrobu drog (mák setý, konopí seté)

8. ročník

- zdůraznění škodlivosti drog pro lidský organismus, základní mechanismy působení v těle
 - oběhová soustava
 - dýchací soustava
 - trávicí soustava
 - řídicí soustava

chemie

9. ročník

- podrobnější seznámení se skupinami drog a jejich nejcharakterističtějšími zástupci
- **Aktivity pro žáky – krátkodobé**
- žáci 7., 8. a 9. ročníku se zúčastní jednoho dopoledního bloku v Centru prevence – Klubu Vrakbar
- Témata jednotlivých bloků jsou:

- *Výchova k toleranci (prevence rasismu, agresivity)*
- *Zdravé vztahy s rodiči*
- *Plány do budoucna (hodnot. žebříček, práce s volným časem, modelace živ. dráhy)*

- beseda s Policií ČR - pro žáky 9. ročníku

3. Činnost školní družiny

- teoretická
 - aktivní vyhledávání situací, kdy je třeba si všimnout si potřeb druhých a pomoci
 - spolupráce s katolickým oddílem Junáka
- praktická
 - společenské, sportovní a naučné hry
 - výrobky z papíru, přírodnin a dalších materiálů
 - zdravotní výchova, zdravá výživa a pitný režim
 - účast na soutěžích
 - společenské chování (návuk konkrétních situací)

4. Nabídka nepovinných předmětů

- **I. stupeň**
 - dyslektická péče
 - logopedická péče
- **II. stupeň**
 - dyslektická péče

5. Nabídka zájmových kroužků (I. stupeň)

- hudební nauka
- hra na klavír
- hra na flétnu
- hra na kytaru
- německý jazyk
- počítačový kroužek
- přírodopisný kroužek
- jóga pro děti
- výtvarný kroužek
- náboženství

6. Školní klub (II. stupeň)

- příprava na přijímací zkoušky - český jazyk
- příprava na přijímací zkoušky - matematika
- hra na klavír
- hra na flétnu
- hra na kytaru
- přístup na internet
- školní knihovna
- náboženství

7. Každoroční aktivity

- filmová a divadelní představení, koncerty
- návštěva muzea, městské knihovny
- účast v soutěžích a olympiádách

- školní výlety
- vánoční besídka
- slavnostní rozloučení s žáky 9. ročníku a zhodnocení školního roku (odměny žákům)
- sběr baterií a papíru

8. Plánované akce na tento školní rok

- turistický kurz, vánoční Vídeň
- jednodenní výlet do Prahy
- návštěva divadelního představení v Praze
- Planetárium Brno, exkurze JE Dukovany
- filmové představení v trojrozměrném kině I-MAX

VI. Informační materiál

1. V. Foster: Kniha o zdravém životním stylu
2. D. J. Proger: Kniha o zdravé výživě
3. O. Pšenička: Sexuální výchova v rodině
4. J. Drtilová: Odlišné dítě
5. S. Langer: Problémový žák
6. J. Prekopová: Malý tyran
7. M. Kolář: Bolest šikanování
8. Gepard J. M. van den Aardweg: Terapie homosexuality
9. S. F. Riefová: Nesoustředěné a neklidné dítě
10. J. U. Rogge: Děti potřebují hranice
11. G. Lang: Každé dítě potřebuje spec. přístup
12. G. Serfontein: Potíže dětí s učením a chováním
13. J. Melgosa. Zvládni svůj stres
14. Velká kniha o konopí
15. Psychické násilí v rodině a zaměstnání
16. Diagnostikování problémových žáků
17. Problémový žák
18. Řešení výchovných problémů ve škole děti nejvíc potřebují
19. Rodiče určují hranice
20. Děti potřebují hranice
21. Mluv se mnou, mám ti co říct
22. Z deníku bulimičky
23. Po dobrém, nebo po zlém?
24. K. Nešpor, L. Csémy: Alkohol, drogy a vaše děti
25. K. Nešpor, L. Csémy, H. Pernicová: Jak předcházet problémům s návykovými látkami
26. K. Nešpor, M. Millerová: Jak přestat brát (drogy)
27. Sladká, Ševčíková: Z deníku bulimičky
28. Obrazový průvodce DROGY

VHS

Drogová problematika, sexuální výchova (V/061; V/071)

Řekni drogám ne! (V/071; V/072; V/079)

Abstrakt

Lukešová Bartáková, H. *Příčiny záškoláctví na ZŠ, prevence a řešení záškoláctví na ZŠ*. České Budějovice 2008. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra praktické teologie. Vedoucí práce L. Maliňáková

Klíčová slova: záškoláctví, základní škola, žák, prevence záškoláctví, rodina,

Teoretická část předkládané práce popisuje problém záškoláctví. Zabývá se příčinami vzniku záškoláctví a pojednává o rodinném a školním prostředí. Uvádí také nejdůležitější právní předpisy, kterými se škola a instituce musí řídit při řešení tohoto problému.

V praktické části se v práci popisují dvě základní školy, které se záškoláctvím potýkají. V kapitolách se diskutuje o prevenci a řešení záškoláctví přímo v daném prostředí. Pro dokreslení je uváděno i několik kasuistik. V závěru nejdůležitější otázky a zjištění jsou komentovány a konfrontovány se zkušenostmi z praxe a literaturou.

Abstract

The causes of truancy on primary schools, prevention and solution of truancy

Key words: truancy, primary school, student, prevention of truancy, family

The theoretical part of introduced thesis describes problem of truancy. It describes with causes of truancy inception and deals with family and school environment. The work brings in the most important enactments to which the school and institution must be lead during the problem solution.

In the practical part of thesis are described two primary schools which skirmishes with truancy. In chapters are discussed about prevention and solution of truancy in existing environment. For sketch in are some case reports mentioned. In the epilogue the most important questions and establishments are commented and confronted with author's experiences and literature.